

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Να διανείμει κανείς ή να μη διανείμει; *To FEAD or not to feed?* Η περίπτωση του Ευρωπαϊκού προγράμματος ΤΕΒΑ-FEAD

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ευδοξία Ιωαννίδου

Αθήνα, 2022

Τριμελής Επιτροπή

Δέσποινα Παπαδοπούλου, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Μαρία Στρατηγάκη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Κωσταντίνος Δημουλάς, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Ευδοξία Ιωαννίδου, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας πτυχιακής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της πτυχιακής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την Επιβλέπουσα Καθηγήτρια κ. Δέσποινα Παπαδοπούλου για την καθοδήγηση, στήριξη, κατανόηση και υπομονή που είχε μαζί μου από την αρχή της συνεργασίας μας αλλά και κατά τη διάρκεια της περιπέτειας υγείας μου που προέκυψε αιφνιδίως στο τελευταίο εξάμηνο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στην κ. Μαρία Στρατηγάκη, που είναι μέλος της Τριμελούς Επιτροπής: Είναι ο λόγος που έμεινα και βρήκα ενδιαφέρον στα θέματα άσκησης κοινωνικής πολιτικής από τα πολύ σημαντικά χρόνια συνεργασίας μας επί Αντιδημαρχίας της στο Δήμο Αθηναίων. Είναι πρωτοπόρος στην εφαρμογή Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Κοινωνικής Πολιτικής στο Δήμο Αθηναίων όπως το Πρόγραμμα ΤΕΒΑ, αντικείμενο μελέτης της εργασίας αυτής. Ήταν εκείνη που με παρότρυνε να ξεκινήσω τη διαδικασία συμμετοχής στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα και την ευχαριστώ ακόμη μια φορά για αυτό, διότι το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα αποδείχθηκε ανώτερο των προσδοκιών μου.

Ευχαριστώ και τον κ. Κωνσταντίνο Δημουλά για την τιμή που μου έκανε να είναι μέλος της Τριμελούς Επιτροπής αλλά και για το ιδιαίτερα ενδιαφέρον μάθημα με θέματα εργασιακού αλλά και προσωπικού ενδιαφέροντός μου.

Θα ευχαριστήσω επίσης όλους τους συνεργάτες μου στο Δήμο Αθηναίων, τέως και νυν, ειδικά αυτούς με τους οποίους υλοποιήσαμε και συνεχίζουμε να υλοποιούμε το Πρόγραμμα ΤΕΒΑ παρά τις τεράστιες δυσκολίες. Ιδιαίτέρως για τη βοήθειά του με δεδομένα από το λογισμικό του ΤΕΒΑ κ. Γιάννη Καράγιωργα, την κ. Δέσποινα Δημητρίου στην προετοιμασία των συνεντεύξεων, αλλά και τη συνάδερφο υπεύθυνη για το ΚΕΑ του Δήμου Αθηναίων κ. Μαρία Μακρή για τη βοήθειά της με πρόσβαση στην πλατφόρμα του ΚΕΑ.

Εδώ, θα ευχαριστήσω και τη νυν Αντιδήμαρχο Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνίας των Πολιτών του Δήμου Αθηναίων κ. Κατερίνα Δημητριάδου-Γκαγκάκη για την υποστήριξη και άπογη συνεργασία όλο αυτό το διάστημα ειδικά κατά τη διάρκεια ανάρρωσης και επανόδου στην ενεργό δράση μου.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στους γονείς μου Κώστα και Μαίρη που όλα αυτά τα χρόνια δεν έπαψαν να με στηρίζουν σε όλες τις δυσκολίες που αντιμετωπίζω. Τα παιδιά μου, ενήλικα πια, Αναστασία και Σταμάτης έχουν συνηθίσει τη μαμά να κάνει πάντα μια εργασία, ελπίζω να τους εμπνέω για μάθηση και στη δική τους ζωή, τους ευχαριστώ για την υπομονή και την αγάπη τους.

Τέλος, ένα ειλικρινές ευχαριστώ ανήκει στον σύντροφο και συνοδοιπόρο μου Κώστα, ο οποίος όλα αυτά τα χρόνια στηρίζει κάθε απόφασή μου για συνεχή μάθηση και εκπαίδευση: μαζί και στα δύσκολα και στα ευχάριστα, πάντα με υπομονή και κατανόηση.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	6
I. Θεωρητική προσέγγιση	8
Κεφάλαιο 1	8
Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός - ορισμοί.....	8
Κεφάλαιο 2.	13
Καταπολέμηση της φτώχειας -Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική - Ορισμός – Εργαλεία	13
2.1. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ).....	15
2.2. Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση (ΕΤΠ)	15
2.3. Πρόγραμμα της ΕΕ για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία («EaSI»).	15
2.4. Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (TEBA) – Fund of the European Aid for the most Deprived (FEAD).....	15
Κεφάλαιο 3.	16
Ευρωπαϊκά προγράμματα καταπολέμησης φτώχειας.....	16
3.1. Πρόδρομα Προγράμματα Επισιτιστικής Βοήθειας Απόρων	16
3.2. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας Απόρων - ΕΠ ΕΒΥΣ ΤΕΒΑ	16
II. Ερευνητικό μέρος.....	18
Ποσοτική και Ποιοτική Προσέγγιση	18
Κεφάλαιο 4	19
Μεθοδολογία.....	19
4.1. Υπόθεση Εργασίας.....	19
4.2. Ερευνητικά Ερωτήματα.....	19
4.3. Ερευνητικά εργαλεία	20
4.4. Περιορισμοί, προβληματισμοί και εμπόδια	22
Κεφάλαιο 5.	22
Ανάλυση Ποσοτικών Δεδομένων	22
5.1. Δεδομένα Eurostat – Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός.....	22
5.2. Ευρωπαϊκή Ένωση vs. Ελλάδα: Κίνδυνος Φτώχειας – Δείκτες Απασχόλησης – Ανεργίας – Συμμετοχής	23
5.3. Δεδομένα Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος – ΕΕΕ (πρώην ΚΕΑ) και.....	26
ΕΠ ΕΒΥΣ ΤΕΒΑ Ελλάδα & Δήμος Αθηναίων	26
Κεφάλαιο 6.	28

Ανάλυση Αποτελεσμάτων Έρευνας Πεδίου.....	28
6.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος	30
6.2. Απόψεις σχετικά με την ενημέρωση για το πρόγραμμα.....	31
6.3. Ενδοιασμοί για τη συμμετοχή στο πρόγραμμα.....	33
6.4. Απόψεις αν προσέφερε κάποια διευκόλυνση το πρόγραμμα, αν έκανε κάποια διαφορά στη ζωή τους.....	33
6.5. Ο βαθμός ικανοποίησης από την υλοποίηση του προγράμματος.....	34
6.6. Ποιά είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν;.....	35
6.7. Ποιό είδος βοήθηματος προτιμούν χρήμα ή σε είδος;.....	36
6.8. Απόψεις ωφελούμενων περί διανομής κουπονιών/vouchers αντί προϊόντων .	37
6.9. Μελλοντικά σχέδια των ωφελουμένων	38
III. Συμπεράσματα	41
Πηγές – Βιβλιογραφία	46
Πηγές	46
Βιβλιογραφία	47
Ελληνόγλωσση.....	47
Ξενόγλωσση.....	48
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι.	50
Διάγραμμα 1. Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας,% 2005-2020. Πηγή: Eurostat (online data code:ILC_PEPS01) (Πρόσβαση 10-04-2022-Τελευταία ενημέρωση 25-03-2022)	50
Διάγραμμα 2. Γυναίκες σε κίνδυνο φτώχειας,% 2005-2020. Πηγή: Eurostat (online data code:ILC_PEPS01) (Πρόσβαση 10-04-2022-Τελευταία ενημέρωση 25-03- 2022)	51
Διάγραμμα 3. Παιδιά σε κίνδυνο φτώχειας,% 2005-2020. Πηγή: Eurostat (online data code:ILC_PEPS01) (Πρόσβαση 10-04-2022-Τελευταία ενημέρωση 25-03- 2022)	52
Διάγραμμα 4. Ηλικιωμένοι σε κίνδυνο φτώχειας,% 2005-2020. Πηγή: Eurostat (online data code:ILC_PEPS01) (Πρόσβαση 10-04-2022-Τελευταία ενημέρωση 25-03-2022)	53
Διάγραμμα 5. Ηλικιωμένες γυναίκες σε κίνδυνο φτώχειας,% 2005-2020. Πηγή: Eurostat (online data code:ILC_PEPS01) (Πρόσβαση 10-04-2022-Τελευταία ενημέρωση 25-03-2022)	54
Διάγραμμα 6. Συνταξιούχοι σε κίνδυνο φτώχειας ΕΕ,% 2005-2020. Πηγή: Eurostat (online data code:[ilc_pns6](Πρόσβαση10-04-2022-Τελευταία ενημέρωση 25-03- 2022)	55
Διάγραμμα 7. Συνταξιούχοι σε κίνδυνο φτώχειας Ελλάδα ,% 2005-2019. Πηγή: Eurostat (online data code:[ilc_pns6](Πρόσβαση10-04-2022-Τελευταία ενημέρωση 25-03-2022)	55

Διάγραμμα 8. Δείκτες συμμετοχής, απασχόλησης, ανεργίας - Ελλάδα ,% 2005-2020. Πηγή: Eurostat (online data code:[lfsa_pgacws])(Πρόσβαση 10-4-2022-Τελευταία ενημέρωση 17-3-2022).....	56
Διάγραμμα 9. Δείκτες συμμετοχής, απασχόλησης, ανεργίας - ΕΕ ,% 2005-2019. Πηγή: Eurostat (online data code:[lfsa_pgacws])(Πρόσβαση 10-4-2022-Τελευταία ενημέρωση 17-3-2022)	56
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ.....	57
ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΠΡΟΣΕΡΧΟΜΕΝΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΑΝΟΜΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΕΒΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ	57

Περίληψη

Ένας από τους σημαντικότερους πυλώνες της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής είναι η αντιμετώπιση της ακραίας φτώχειας των πληθυσμών που διαβιούν στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εργαλείο για την αντιμετώπισή της αποτελούν χρηματοδοτήσεις από Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η εφαρμογή ανάλογων κοινωνικών προγραμμάτων. Πέραν των προγραμμάτων που εφαρμόζονται κυρίως από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) ως ΕΣΠΑ στη χώρα μας, εφαρμόστηκαν και προγράμματα Επισιτιστικής Βοήθειας. Την εποχή της έντονης οικονομικής κρίσης και μνημονίων στη χώρα το 2015 τοποθετείται και η έναρξη υλοποίησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Επισιτιστικής και Βασικής υλικής Συνδρομής του Ταμείου Ευρωπαϊκής Βοήθειας Απόρων (ΕΠ ΕΒΥΣ ΤΕΒΑ) – FundfortheEuropeanAidforthemostDeprived (FEAD). Στην παρούσα εργασία διερευνάται αν το συγκεκριμένο πρόγραμμα επιτυγχάνει τον στόχο του, δηλαδή την καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας στη χώρα μας. Αναλύονται δευτερογενή δεδομένα από τη βάση Eurostat σχετικά με τον κίνδυνο φτώχειας του πληθυσμού της Ελλάδας σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και τη διακύμανση της ανεργίας και των δεικτών της την τελευταία δεκαετία. Ακόμη δίνονται δεδομένα ΚΕΑ και ΤΕΒΑ εφόσον το δεύτερο είναι άμεσα συνδεδεμένο με το πρώτο και δίνουν συνολική εικόνα της ακραίας φτώχειας στην πρωτεύουσα όπου υλοποιεί το πρόγραμμα η ερευνήτρια και στην επικράτεια. Τέλος, από την έρευνα πεδίου αναδείχθηκε το γεγονός ότι το Πρόγραμμα έχει ένα ανακουφιστικό ρόλο στη ζωή των ωφελούμενων με κυρίαρχο ζητούμενο και λύση στην ακραία φτώχεια την εύρεση εργασίας για την εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης και όχι απλά τη λήψη προνοιακών βοηθημάτων.

Λέξεις-κλειδιά: Ευρωπαϊκή Ένωση, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός, ανεργία, επισιτιστικά προγράμματα, ΤΕΒΑ, FEAD

**To distribute or not to distribute? *To FEAD or not to feed?*
The FEAD case: A European Food Distribution Programme**

Evdoxia Ioannidou

Abstract

One of the most important priorities of the European Social Policy is the fight against extreme poverty of the people who live in the European Union(EU) boundaries. The most important tools of implementing social policy in EU are the funding by several different European Funds following the implementation of social solidarity programmes. Apart from the very well known ESPA programmes in Greece, funded by the European Social Fund (ESF), the Food Aid programmes had already started in Greece since the previous programming period. Upon the onset of severe economic crisis at 2015 in the country, it was also the onset for the implementation of the Fund for the European Aid for the most Deprived - FEAD food and basic goods distribution and accompanying measures Programme, throughout the country. In this dissertation, research has been done using both quantitative and qualitative tools to find out if the programme reaches its goal, which is the elimination of extreme poverty. Data from Eurostat, Greek Minimum Income platform and FEAD implementation platform are used to find that poverty levels are falling but not eliminated in Greece comparing to EU levels. Qualitative research has shown, as it was expected from the working assumption, that the FEAD Programme distributions are most certainly a comforting tool but the expectations of the beneficiaries is acquiring a job which is the most important way to a decent living situation.

Keywords: *European Union, European Commission, poverty, social exclusion, unemployment, food aid programmes, Minimum Guaranteed Income, FEAD*

Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία θα εξεταστεί στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής το φαινόμενο της φτώχειας, η διαδικασία του κοινωνικού αποκλεισμού και θα παρουσιαστεί συνοπτικά το Ευρωπαϊκό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνικού Ταμείου, του Ταμείου Επισιτιστικής Βοήθειας Απόρων (TEBA) – FundfortheEuropeanAidforthemostDeprived (FEAD) ως εργαλείο καταπολέμησης τους στη χώρα μας και ειδικότερα στο Δήμο Αθηναίων. Ο στόχος του συγκεκριμένου προγράμματος ήταν και είναι η καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας με διανομή τροφίμων, προϊόντων πρώτης ανάγκης και συνοδευτικές υπηρεσίες. Αναζητώντας αν έχει επιτευχθεί αυτός ο στόχος, θα εξεταστούν σχετικά δεδομένα της τελευταίας δεκαπενταετίας αφού κοινωνικά προγράμματα επισιτιστικής βοήθειας στην καταπολέμηση της φτώχειας εφαρμόστηκαν κυρίως από το 2007 και μετά. Το κοινωνικό φαινόμενο της φτώχειας στην Ελλάδα κατά την οικονομική κρίση ήταν παράλληλο με την αύξηση της ανεργίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση σε μια προσπάθεια καταπολέμησης της φτώχειας στα κράτη-μέλη εφήρμοσε κοινωνικά προγράμματα, από τα οποία εξετάζονται οι περιπτώσεις αυτών της Επισιτιστικής Βοήθειας και ειδικότερα η ενδιαφέρουσα περίπτωση του Επιχειρησιακού Προγράμματος του Ταμείου Ευρωπαϊκής Βοήθειας Απόρων – TEBA λόγω της άμεσης ενασχόλησης της υποφαινόμενης με την εφαρμογή του στο Δήμο Αθηναίων.

Η εργασία έχει διαρθρωθεί σε τρία μέρη. Στο πρώτο, θα πραγματοποιηθεί μία θεωρητική και βιβλιογραφική ανασκόπηση, προκειμένου να τοποθετηθούν κάποιες βάσεις, που θα είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για την ανάλυση των εμπειρικών στοιχείων που θα προκύψουν από την ποσοτική και ποιοτική ανάλυση. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο θα αναλυθούν οι έννοιες φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός. Θα αναφερθούν οι έννοιες της απόλυτης και της συνολικής φτώχειας αλλά και ο ορισμός της σχετικής φτώχειας από την ευρωπαϊκή ένωση. Διευκρινίζεται ο όρος του κοινωνικού αποκλεισμού και τέλος αναλύονται οι αιτίες της παγκόσμιας φτώχειας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα παρουσιαστεί η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική, δίνεται ο ορισμός της. Στα πλαίσια αυτής τοποθετείται ως βασικός στόχος η καταπολέμηση της φτώχειας των λαών εντός των συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης(ΕΕ) και

παρουσιάζονται τα Εργαλεία που έχει αναπτύξει για το σκοπό αυτό και ειδικότερα τα τέσσερα βασικά χρηματοδοτικά ταμεία, δηλαδή το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το κύριο χρηματοδοτικό μέσο, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση (ΕΤΠ), το Πρόγραμμα της ΕΕ για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία («ΕaSI») και τέλος το αντικείμενο της εργασίας αυτής, το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (TEBA) - Fund of the European Aid for the most Deprived (FEAD). Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα καταπολέμησης φτώχειας και συγκεκριμένα θα αναλυθούν τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα Επισιτιστικής Βοήθειας που έχουν υλοποιηθεί τις τελευταίες δεκαετίες ως πρόδρομοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής, γνωστό ως ΕΠ ΕΒΥΣ TEBA.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, θα αποτυπωθούν τα εμπειρικά στοιχεία, όπως αυτά έχουν προκύψει από την έρευνα πεδίου αλλά και τα από μία ποσοτική προσέγγιση δευτερογενών δεδομένων και την ανάλυσή τους σχετικά με τον κίνδυνο φτώχειας από τη βάση δεδομένων EUROSTAT αλλά και από την ανάλυση δεδομένων της βάσης δεδομένων της πλατφόρμας ΚΕΑ (πρώην Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης/νυν Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα-ΕΕΕ) και από την πρόσβαση στα δεδομένα του λογισμικού του ίδιου του Προγράμματος TEBA όπως εφαρμόζεται στη χώρα μας.

Το τρίτο μέρος, αποτελεί μία έκθεση συμπερασμάτων, με σκοπό την αποδοχή ή την απόρριψη των υποθέσεων εργασίας που διατυπώθηκαν από την θεωρητική ανασκόπηση, αλλά και από την εμπειρική πραγματικότητα.

I. Θεωρητική προσέγγιση

Κεφάλαιο 1

Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός-ορισμοί

Πέραν κάθε διαφωνίας η φτώχεια είναι ένα πρόβλημα μη ικανοποίησης ανθρώπινων υλικών αναγκών και αυτή η ανάγκη που δεν ικανοποιείται είναι και ο κανόνας με τον οποίο η φτώχεια θα οριστεί αλλά και ο λόγος γιατί η φτώχεια είναι ένα πρόβλημα κανονιστικό παρά θετικών οικονομικών (O'Boyle, 1999). Σύμφωνα με τον συγγραφέα, η ερώτηση “Τί σημαίνει να είσαι φτωχός” είναι παραπλανητική με την έννοια ότι η δουλειά των ερευνητών δεν ξεκινάει με τον ορισμό της φτώχειας. Στην πραγματικότητα δηλώνει η μελέτη ξεκινάει με την ερώτηση “Τί σημαίνει να είσαι άνθρωπος”. Η αποτυχία απάντησης πλήρως σε αυτή την ερώτηση έχει οδηγήσει στον μακρό διχασμό μεταξύ των μελετητών για το εάν η φτώχεια είναι “απόλυτη” ή “σχετική”, ενώ σύμφωνα με τον συγγραφέα θα μπορούσαν να αναλώνονται πιο παραγωγικά σε άλλα ζητήματα φτώχειας πολύ δυσκολότερο να λυθούν (O'Boyle, 1999).

Η συζήτηση των μελετητών για τον ορισμό της φτώχειας φαίνεται ότι συνεχίζεται πάνω από σαράντα χρόνια. Σε άρθρο του 1984 ο Suchard αναφέρει ότι η συζήτηση για τον ορισμό της φτώχειας απασχολεί την ακαδημαϊκή κοινότητα και ο ίδιος μνημονεύει δήλωση του Perlman από το 1976 ότι “όλοι αριθμητικοί οικονομικοί ορισμοί της φτώχειας, θεωρούν τη φτώχεια μια κατάσταση μη ύπαρξης ικανοποιητικών πόρων για τη διατήρηση ενός αποδεκτού επιπέδου διαβίωσης. Η συζήτηση τελειώνει όταν καθορίζεται το αποδεκτό επίπεδο διαβίωσης.” Ο ίδιος αναφέρει ότι δεν είναι δυνατόν να συζητηθούν για παράδειγμα το μέγεθος της φτώχειας, η εμφάνισή της, οι αιτίες, οι επιδράσεις και οι λύσεις δίχως τη γνώση τί σημαίνει φτώχεια και πως τη μετράμε.

Όπως αναφέρει η Πετμεζίδου (2004) ένα σημαντικό βήμα στην εκτίμηση της φτώχειας σε παγκόσμιο επίπεδο επιτεύχθηκε κατά την Παγκόσμια Διάσκεψη για την Κοινωνική Ανάπτυξη στην Κοπεγχάγη το 1995 (United Nations, 1995). Δύο μέτρα προτάθηκαν για τον προσδιορισμό της απόλυτης φτώχειας και της συνολικής φτώχειας. Ως απόλυτη φτώχεια προσδιορίστηκε “ η συνθήκη υψηλού βαθμού

αποστέρησης ώστε να μην είναι δυνατόν να ικανοποιούνται βασικές ανάγκες – συμπεριλαμβάνεται η στέρηση τροφής, ασφαλούς πόσιμου νερού, στέγης, αποχέτευσης και άλλων αγαθών κοινής ωφελείας, υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης και πληροφόρησης. Εξαρτάται όχι μόνο από το εισόδημα αλλά και από την πρόσβαση σε υπηρεσίες”. Ενώ η συνολική φτώχεια προσδιορίστηκε ότι συνίσταται κυρίως “ στην έλλειψη εισοδήματος και παραγωγικών πόρων που να διασφαλίζουν ένα διατηρήσιμο επίπεδο διαβίωσης, πείνα και κακή διατροφή, κακή υγεία, περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση και άλλες βασικές υπηρεσίες, υψηλό βαθμό νοσηρότητας και θνησιμότητας, έλλειψη στέγης ή ανεπαρκείς συνθήκες στέγασης, επικίνδυνο περιβάλλον, κοινωνικές διακρίσεις και αποκλεισμό. Χαρακτηρίζεται επίσης από έλλειψη συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων και στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή. Υφίσταται σε όλες τις χώρες ως μαζική φτώχεια σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες ως θύλακες φτώχειας εν μέσω πλούτου στις αναπτυγμένες χώρες ακόμη ως απώλεια απαραίτητων πόρων διαβίωσης εξαιτίας οικονομικής ύφεσης, ως απότομη μετάπτωση σε συνθήκες ένδειας εξαιτίας καταστροφής ή συγκρούσεων ως φτώχεια των χαμηλόμισθων εργαζομένων, καθώς και πλήρη αποστέρηση την οποία βιώνουν τα άτομα που στερούνται οικογενειακής υποστήριξης και δεν καλύπτονται από τους κοινωνικούς θεσμούς και το δίκτυ ασφαλείας”.

Σε μια στατιστική αναφορά η Ευρωπαϊκή Ένωση(ΕΕ) σε έκδοσή της το 2010 με θέμα την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (ΕΕ, 2010) αναφέρει ότι η ΕΕ όσον αφορά στη διαδικασία κοινωνικής ένταξης που εφαρμόζει χρησιμοποιεί ένα σχετικό ορισμό της φτώχειας η οποία είχε αρχικά συμφωνηθεί στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 1975: “...οι άνθρωποι λέγεται ότι ζουν σε φτώχεια όταν το εισόδημα και οι πόροι τους είναι τόσο ανεπαρκείς ώστε να τους αποκλείουν να έχουν ένα ορισμένο επίπεδο διαβίωσης, το οποίο θεωρείται αποδεκτό από την κοινωνία στην οποία ζουν. Λόγω της φτώχειας τους αντιμετωπίζουν πολλαπλά μειονεκτήματα μέσω ανεργίας, χαμηλό εισόδημα, ανεπαρκή στέγαση. Τις περισσότερες φορές αποκλείονται και περιθωριοποιούνται από τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες (οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές) το οποίο είναι φυσιολογικό για τους υπόλοιπους και η πρόσβαση στα βασικά τους δικαιώματα πιθανότατα έχει περιοριστεί”.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί και ο όρος του κοινωνικού αποκλεισμού. Σύμφωνα με την Παπαδοπούλου (2012) κάποιοι επιστήμονες υποστήριξαν ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί τη μετεξέλιξη της φτώχειας. Οπωσδήποτε αναφέρει η συγγραφέας υπάρχει άρρηκτη σχέση μεταξύ τους αλλά όχι αποκλειστική. Η φτώχεια αποτελούσε και αποτελεί σοβαρό και εκτεταμένο φαινόμενο των σύγχρονων κοινωνιών αλλά δεν πρέπει να συγχέεται στη σύλληψή της με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι μελέτες για την φτώχεια αναφέρει η ίδια, έχουν ένα ιστορικό βάθος περίπου μισό αιώνα και αποτελούν ένα προνομιακό χώρο των κοινωνικών επιστημών και δη της οικονομικής επιστήμης και της Κοινωνιολογίας. Αναμενόμενο ήταν όταν εμφανίστηκε ο όρος κοινωνικός αποκλεισμός να ταυτιστεί εννοιολογικά με τον παραδοσιακό όρο της φτώχειας αφού μάλιστα τα φαινόμενα παρέπεμπαν το ένα στο άλλο στην πράξη. Το θέμα οξύνθηκε στις αρχές της δεκαετίας '80 όταν ανακοινώθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση πακέτα προτάσεων που αναφέρονταν στη "φτώχεια και στον κοινωνικό αποκλεισμό. Ήταν η στιγμή που ο κοινωνικός αποκλεισμός ταυτιζόταν με τη φτώχεια. Τα αποτελέσματα όμως των πρώτων ερευνών πάνω στη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό έφεραν στην επιφάνεια μια πληθώρα νέων φαινομένων και προβλημάτων. Η ένδεια δεν μπορούσε να ερμηνεύσει περιθωριακές στάσεις και συμπεριφορές, όπως αυτές που προκαλούνται από τη διάρρηξη των κοινωνικών σχέσεων και δεσμών που αλλάζουν τους κανόνες κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης γενικότερα. Μία σειρά από έρευνες στη Γαλλία και στη Βρετανία τέλος της δεκαετίας του 80 και αρχές του 90 έφεραν στο φως μια άλλη πτυχή της κοινωνικής παθολογίας που σχετιζόταν με τη λειτουργία του κράτους πρόνοιας: η αδυναμία άσκησης κοινωνικών δικαιωμάτων όπως αυτά προσφέρονται σήμερα στο σύνολο των μελών μιας κοινωνίας των πολιτών ή μη πολιτών (μετανάστες). Η αδυναμία άσκησης των κοινωνικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικότερα οδήγησε πολλούς επιστήμονες στην παρατήρηση ενός φαινομένου με νέες κοινωνικές συνέπειες: την πρόκληση διαδικασιών κοινωνικού αποκλεισμού μέσα από την απουσία συμμετοχής στο μοίρασμα του δημόσιου πλούτου και των κοινωνικών αγαθών. Η λογική που χαρακτηρίζει τη λειτουργία του κοινωνικού δεσμού και την πρόκληση διαδικασιών κοινωνικού αποκλεισμού μέσα

από την χαλάρωση ή τη διάρρηξη του έχει τελείως διαφορετική λογική (Παπαδοπούλου, 2012).

Η Levitas (2004) αναφέρει ότι με την προσέγγιση RED (Redistributive Discourse, RED) με αναδιανεμητικό λόγο ο κοινωνικός αποκλεισμός περιγράφεται ως “ένας συνοπτικός όρος για το τι μπορεί να συμβεί όταν άτομα ή περιοχές υποφέρουν από μία σειρά αλληλοσυνδεόμενων προβλημάτων όπως η ανεργία, η έλλειψη δεξιοτήτων, χαμηλό εισόδημα, κακές συνθήκες διαβίωσης, περιβάλλον υψηλής εγκληματικότητας, κακή υγεία, διαλυμένη οικογένεια”. Ένα σημαντικό σημείο της προσέγγισης αυτής είναι ότι εφόσον ο κοινωνικός αποκλεισμός πηγάζει από τη φτώχεια, η αύξηση του επιπέδου των επιδομάτων ώστε να μειωθεί η φτώχεια είναι αποφασιστικής σημασίας για την καταπολέμηση του αποκλεισμού. Σύμφωνα με τη συγγραφέα, ένα διαφορετικό μοντέλο όμως αποκλεισμού από το οποίο πηγάζει η τρέχουσα πολιτική έχει ως βασικό συστατικό την ένταξη των ατόμων στο εργατικό δυναμικό. Αυτό υποστηρίζεται από έναν λόγο για την κοινωνική ενσωμάτωση (Social Integration Discourse, SID), στο πλαίσιο του οποίου η αμειβόμενη εργασία αποτελεί το πρωταρχικό ή και μοναδικό αποδεκτό μέσο ενσωμάτωσης των ατόμων που βρίσκονται σε ηλικία εργασίας στην κοινωνία. Οι αποκλεισμένοι είναι οι γενικά “χωρίς εργασία” ή στην περίπτωση νεαρών ατόμων, όσοι κινδυνεύουν να περιέλθουν σε μια τέτοια κατάσταση. Η συγγραφέας τονίζει ότι δεν υπάρχει σαφής ορισμός για το πως μπορούμε να ξεχωρίσουμε τον κοινωνικό αποκλεισμό από την φτώχεια και μνημονεύει στο άρθρο της, τους Howarth et. al. 1998: “φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρονται στην έλλειψη υλικών αγαθών ή σε μια αδυναμία πραγματοποίησης ενεργειών τα οποία κατά μία έννοια θεωρούνται απαραίτητα από την κοινωνία ως σύνολο”. Σύμφωνα με τους ίδιους συγγραφείς στην πραγματικότητα οι δύο όροι φαίνεται να αντιμετωπίζονται ως ταυτόσημες έννοιες: η πλατιά θεώρηση της φτώχειας με τα άτομα να στερούνται ευκαιρίες που προσφέρονται στον μέσο πολίτη συμπίπτει με την αναδυόμενη έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ο Παπαθεοδώρου (2018) αναφέρει πως η φτώχεια αποτελεί μια ιδιαίτερη έκφανση της οικονομικής ανισότητας και ένα βασικό εργαλείο στη χάραξη και αξιολόγηση κοινωνικών πολιτικών και προσθέτει πως παρόλο ως έννοια χρησιμοποιείται συχνά

στον δημόσιο διάλογο και στη διαδικασία χάραξης πολιτικής δεν υπάρχει ένας καθολικά αποδεκτός ορισμός της φτώχειας, ούτε κατά συνέπεια ένα κοινά αποδεκτό μέτρο αποτύπωσής της.

Ως ποσοστό ή κίνδυνο φτώχειας της κάθε χώρας ορίζεται το ποσοστό του πληθυσμού που πέφτει κάτω από το όριο φτώχειας, δηλαδή τον λόγο του αριθμού των φτωχών προς το σύνολο του πληθυσμού (Παπαθεοδώρου, 2018). Σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα, η έννοια της σχετικής φτώχειας χρησιμοποιείται περισσότερο στη διερεύνηση των αναγκών και των συνθηκών διαβίωσης στις ανεπτυγμένες χώρες και εστιάζει στην εύρεση του ορίου εκείνου που επιτρέπει στα άτομα να συμμετέχουν στη φυσιολογική ζωή της κοινωνίας στην οποία ζουν. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση το όριο της σχετικής φτώχειας ορίζεται συνήθως ως ποσοστό του μέσου ή διάμεσου εισοδήματος του πληθυσμού. Ο πιο διαδεδομένος δείκτης μέτρησης της σχετικής φτώχειας, ο οποίος χρησιμοποιείται ευρέως από την Eurostat στις σχετικές αναλύσεις, είναι αυτός που τοποθετεί το όριο φτώχειας στο 60% του διαμέσου ισοδύναμου εισοδήματος (ή κατανάλωσης).

Όσον αφορά στη μέτρηση της ανισότητας ευρέως χρησιμοποιούμενοι δείκτες είναι ο Συντελεστής μεταβλητότητας, η Μέση Λογαριθμική Απόκλιση, ο Theil και ο Gini, οι οποίοι αναγνωρίζονται ως αντικειμενικά (ή θετικά) μέτρα, μιας και δεν απορρέουν άμεσα ούτε βασίζονται σε κάποια έννοια κοινωνικής ευημερίας (Παπαθεοδώρου, 2020). Το πιο γνωστό και ευρέως χρησιμοποιούμενο μέτρο ανισότητας είναι ο δείκτης Gini, ο οποίος προκύπτει από την καμπύλη Lorenz. Η καμπύλη Lorenz απεικονίζει το μερίδιο (ποσοστό) του συνολικού εισοδήματος (ή πλούτου) που κατέχει κάθε μερίδιο (ποσοστό) του συνολικού πληθυσμού. Αν και θεωρητικά η τιμή του δείκτη Gini μπορεί να κυμανθεί από 0 έως 1, οι τιμές που συναντάμε όπως αναφέρει ο Παπαθεοδώρου (2020) είναι μεταξύ 0,24 και 0,65. Ιδιαίτερα χαμηλές τιμές του δείκτη Gini και άρα χαμηλή ανισότητα, βρίσκουμε συνήθως σε Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Σλοβακία, η Φινλανδία, η Σλοβενία και η Νορβηγία. Με βάση τα εισοδήματα του 2015, οι αντίστοιχες τιμές δείκτη Gini για την ΕΕ-28 είναι 0,31, ενώ για τις ΗΠΑ 0,41. Στην Ελλάδα η τιμή του δείκτη είναι 0,34

υποδηλώνοντας μεγαλύτερη εισοδηματική ανισότητα τόσο από αυτή του μέσου όρου της ΕΕ-28 όσο και από τις περισσότερες χώρες μέλη (Παπαθεοδώρου, 2020).

Ειδική μνεία γίνεται στη βιβλιογραφία και στην παιδική φτώχεια με τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού να αναφέρει στο άρθρο 27 ότι κάθε παιδί δικαιούται ένα επίπεδο διαβίωσης κατάλληλο της πνευματικής, ηθικής και κοινωνικής του ανάπτυξης. Ερμηνεύοντας τη Διακήρυξη, το επίπεδο αυτό διαβίωσης και στην περίπτωση αυτή δεν περιορίζεται πάλι μόνο στα βασικά αγαθά όπως τρόφιμα, είδη ένδυσης, στέγαση. Στην περίπτωση των παιδιών η φτώχεια έχει τρεις προσεγγίσεις: την οικονομική ευημερία, τον κοινωνικό αποκλεισμό και τις δεξιότητες (Redmond, 2008) και αξίζει να διερευνάται με δεδομένα για την καλύτερη αντιμετώπισή της.

Όσον αφορά στα αίτια της παγκόσμιας φτώχειας ο Chossudovsky (2004) αναφέρει ότι η παγκόσμια επιδείνωση του επιπέδου διαβίωσης δεν είναι αποτέλεσμα της έλλειψης παραγωγικών πόρων όπως συνέβη στο παρελθόν. Η παγκοσμιοποίηση της φτώχειας συνέπεσε με μια περίοδο ταχείας τεχνολογικής και επιστημονικής προόδου. Το αυξημένο επίπεδο παραγωγικότητας δεν μεταφράστηκε σε αντίστοιχη μείωση των επιπέδων της παγκόσμιας φτώχειας. Αντιθέτως οι περικοπές εξόδων και θέσεων εργασίας, η αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων και η μεταφορά των παραγωγικών μονάδων σε περιοχές φθηνού εργατικού κόστους του Τρίτου Κόσμου προκάλεσαν αύξηση της ανεργίας και σημαντική μείωση των εισοδημάτων των εργατών και αγροτών. Συνεπώς, παράλληλα με τη φτώχεια πρέπει να αναζητηθούν και τα επίπεδα απασχόλησης και ανεργίας στην ΕΕ και στην Ελλάδα για να εκτιμηθεί καλύτερα το πως πρέπει να καταπολεμηθεί η πρώτη.

Κεφάλαιο 2.

Καταπολέμηση της φτώχειας -Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική - Ορισμός – Εργαλεία

Ο Bird (1999) αναφέρει ότι σε καμία χώρα δεν υπάρχει ομόφωνα η άποψη ότι οι κοινωνικές μεταβάσεις ήταν επιτυχείς στην καταπολέμηση της φτώχειας. Όταν οι γραμμές φτώχειας έχουν την τάση να αυξάνουν, οι μεταβάσεις αυξάνονται για τη μείωση της φτώχειας αλλά ποτέ δεν καταφέρνουν να την εξαλείψουν. Σε όλες τις

χώρες, σε όλες τις εποχές η φτώχεια υπάρχει και αντιμετωπίζεται με σοβαρή δημόσια πολιτική.

Με τον όρο ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική μεταφράζεται το σύνολο των πολιτικών σχεδιασμών που στοχεύουν στην συγκροτημένη δομή των πεδίων της κοινωνικής προστασίας και της απασχόλησης των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Σπυροπούλου, 2016). Μια σειρά από Συνθήκες χρειάστηκαν για την την παγίωση της κοινωνικής διάστασης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης: Ρώμης, Μάστριχτ, Άμστερνταμ και Λισσαβόνας. Στην κοινωνική διάσκεψη κορυφής του Γκέτεμποργκ, τον Νοέμβριο του 2017, το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή υπογράμμισαν την κοινή τους δέσμευση εγκρίνοντας μια κοινή διακήρυξη για τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων. Οι γενικές αρχές και η Νομική βάση της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής απασχόλησης βασίζονται στο Άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), και άρθρα 9, 10, 19, 45-48, 145-150 και 151-161 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

Σύμφωνα με τον Kennedy (2019) στα θεματολογικά δελτία της Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αναφέρεται ότι η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού συγκαταλέγεται στους ειδικούς στόχους της ΕΕ και των κρατών μελών στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής με νομοθεσία Άρθρα 19, 145 έως 150 και 151 έως 161 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στηρίζει και συμπληρώνει τις πολιτικές των κρατών μελών για κοινωνική ένταξη και κοινωνική προστασία. (<https://ec.europa.eu/social/>)

Τριάντα εννέα(39) τομείς (topics) άσκησης πολιτικών αναφέρονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (https://ec.europa.eu/info/topics_el):

Ο τομέας “Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και κοινωνική ένταξη” (<https://ec.europa.eu/social/>)(γνωστό ως Directorate Generale-DG Employment) στο πεδίο “πολιτικές” ανοίγει το υποπεδίο “χρηματοδότηση”, όπου αναφέρονται τα κύρια χρηματοδοτικά Ταμεία, τα οποία αναλύονται συνοπτικά ως εξής:

2.1. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

Το κύριο χρηματοδοτικό μέσο είναι το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το οποίο διαθέτει κονδύλια της ΕΕ για τη συγχρηματοδότηση δράσεων που έχουν στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων και την παροχή συνδρομής στα πλέον μειονεκτούντα άτομα, ώστε να αποκτήσουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

2.2. Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση (ΕΤΠ)

Το ΕΤΠ βοηθά τους εργαζομένους που έχασαν τη δουλειά τους λόγω των αλλαγών στη μορφή του παγκόσμιου εμπορίου να βρουν νέα απασχόληση το συντομότερο δυνατό. Τα άτομα ή οι επιχειρήσεις που έχουν θιγεί από αυτές τις αλλαγές και επιθυμούν να ζητήσουν χρηματοδότηση θα πρέπει να επικοινωνήσουν με την αρμόδια εθνική υπηρεσία.

2.3. Πρόγραμμα της ΕΕ για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία («EaSI»).

Το πρόγραμμα «Απασχόληση και Κοινωνική Καινοτομία» (EaSI) τελεί υπό την άμεση διαχείριση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στηρίζει, μεταξύ άλλων, τον εκσυγχρονισμό της πολιτικής για την απασχόληση και της κοινωνικής πολιτικής. Παρέχει χρηματοδότηση σε επίπεδο ΕΕ με στόχο τη διασφάλιση επαρκούς και αξιοπρεπούς κοινωνικής προστασίας, την προώθηση βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας, και την καταπολέμηση των διακρίσεων, του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας.

2.4. Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (TEBA) – Fund of the European Aid for the most Deprived (FEAD).

Τον Μάρτιο του 2014, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ενέκριναν τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 223/2014 για το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (FEAD). Το Ταμείο στηρίζει τις δράσεις των κρατών μελών για την παροχή υλικής συνδρομής υπέρ των απόρων, σε συνδυασμό με μέτρα κοινωνικής ένταξης και αποτελεί και το αντικείμενο αυτής της εργασίας.

Κεφάλαιο 3.

Ευρωπαϊκά προγράμματα καταπολέμησης φτώχειας

Η καταπολέμηση της φτώχειας είναι από τους βασικούς πυλώνες της Ευρώπης 2020 (και της Στρατηγικής της Λισσαβόνας πριν από αυτήν) αλλά τα μέσα που διατίθενται από πλευράς ΕΕ είναι περιορισμένα. Το επίπεδο της σχετικής φτώχειας στο σύνολο της Ένωσης παραμένει πρακτικά σταθερό και πολύ ψηλό. Είναι ενδιαφέρον ότι τα ψηλά ποσοστά φτώχειας δεν συμπίπτουν με τον μέσο όρο του εισοδήματος των κρατών-μελών. Πλούσιες χώρες όπως η Φινλανδία και το ΗΒ έχουν ψηλότερα ποσοστά σχετικής φτώχειας από τις Νότιες χώρες. (Τσιπούρη, 2015).

3.1. Πρόδρομα Προγράμματα Επισιτιστικής Βοήθειας Απόρων

Το διάστημα 1987-2013 έτρεξε το πρόδρομο πρόγραμμα του ΤΕΒΑ από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Κοινό Αγροτικό Πρόγραμμα, το Πρόγραμμα Επισιτιστικής Βοήθειας '*Food Aid Programme to the Most Deprived Persons in the Community*', κοινώς πρόγραμμα "MDP" με προϋπολογισμό 500 εκατομμύρια ευρώ, 0,4% προϋπολογισμού της ΕΕ. Έτρεξε μέσω εθελοντικών οργανώσεων και κρατικών φορέων (Caraher, 2015).

3.2. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας Απόρων - ΕΠ ΕΒΥΣ ΤΕΒΑ

Συνέχεια αυτού του προγράμματος αποτέλεσε ως διακριτή ενότητα όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας για τους Απόρους (ΤΕΒΑ), το οποίο λειτουργεί ανεξάρτητα από τα προηγούμενα τρία χρηματοδοτικά προγράμματα και παρέχει πρόσβαση σε μέσα πρώτης ανάγκης για νοικοκυριά, κατόπιν ελέγχου των μέσων διαβίωσης. Το πρόγραμμα υλοποιείται και πάλι από συμπράξεις φορέων, μεταξύ των οποίων και οι ΟΤΑ και παρέχει βασική υλική υποστήριξη σε συγκεκριμένους αριθμούς κατά τόπους δικαιούχων. Πρόκειται κατ' ουσία για παράλληλη δομή με αυτές των προγραμμάτων κατά της φτώχειας που

χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ(ΕΣΠΑ 2014-2020) και πυρήνας του είναι η παροχή επισιτιστικής βοήθειας σε άτομα και νοικοκυριά που στερούνται άλλων πόρων.(Σκαμνάκης, 2017).

Σύμφωνα με τους Greiss et. al. (2020) η αποστολή, ο θεσμός και η λειτουργία του κάνει το ΤΕΒΑ-FEAD ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον φαινόμενο. Πρώτον, είναι παράδειγμα αλληλεγγύης μεταξύ των μελών της ΕΕ διότι χρηματοδοτείται από κοινή χρηματοδοτική οδό. Δεύτερον, υπερπηδά θεσμικές κοινωνικές πολιτικές Ευρωπαϊκών κρατών πρόνοιας και προμηθεύει απευθείας στους Ευρωπαίους πολίτες. Τρίτον, η εμφάνιση ενός τέτοιου ταμείου είναι αξιοσημείωτο από μόνο του διότι χαρακτηρίζει πεδία πολιτικής που έχουν υπερκεράσει την εθνική ιδιοκτησία και επικουρικότητα.

Στην Ελλάδα το Πρόγραμμα υλοποιείται από το Υπουργείο Εργασίας με Διαχειριστική Αρχή το Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού. Πενήντα επτά συμπράξεις με διαφορετικά σχήματα προμηθεύονται τρόφιμα και είδη Βασικής υλικής συνδρομής και οργανώνουν τις διανομές στους δικαιούχους του προγράμματος. Οι τελευταίοι, από το 2017 συνίστανται σε όσους έχουν εγκεκριμένες αιτήσεις Ελαχίστου Εγγυημένου Εισοδήματος – ΕΕΕ (πρώην Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης-ΚΕΑ).

II. Ερευνητικό μέρος
Ποσοτική και Ποιοτική Προσέγγιση

Κεφάλαιο 4

Μεθοδολογία

Για την πρώτη αντιμετώπιση του ερωτήματος αν το πρόγραμμα TEBA επιτυγχάνει τον στόχο του δηλαδή την καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας από τη στιγμή που άρχισε να εφαρμόζεται στην Ελλάδα το 2015, θα εφαρμοστεί συνδυασμός επεξεργασίας ποσοτικών δευτερογενών δεδομένων και ποιοτικής έρευνας πεδίου. Εφόσον το Πρόγραμμα χρηματοδοτείται από Ευρωπαϊκό Ταμείο θα γίνει μια προσπάθεια να διερευνηθεί αν η εφαρμογή του στη χώρα μας μειώνει σημαντικά τον κίνδυνο ακραίας φτώχειας σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση κατά το διάστημα που παρέχεται η βοήθεια αυτή στην Ελλάδα από τα δευτερογενή δεδομένα της βάσης EUROSTAT, τα δεδομένα KEA-TEBA αλλά και με συνεντεύξεις των ωφελούμενων του προγράμματος.

Σχόλιο [ΔΠ1]: Συνδυασμός επεξεργασίας ποσοτικών δευτερογενών δεδομένων και ποιοτικής έρευνας πεδίου

4.1. Υπόθεση Εργασίας

Η υπόθεση εργασίας της παρούσας εργασίας διατυπώνεται ως εξής:

Η παροχή σε είδος στην οποία εστιάζει το συγκεκριμένο πρόγραμμα αποτελεί τον καταλληλότερο τρόπο αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού σε σχέση με την χρηματική βοήθεια; Η φύση και το είδος του βοηθήματος είναι τα καταλληλότερα για να μειωθούν τα ποσοστά φτώχειας στη χώρα;

4.2. Ερευνητικά Ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν από την υπόθεση εργασίας που διατυπώθηκε είναι:

- α) αν οι ωφελούμενοι ενημερώνονται με κάθε πρόσφορο μέσο, έχει επαρκής δημοσιότητα το πρόγραμμα;
- β) υπάρχει κάποιος λόγος για τον οποίο δεν θα ήθελαν να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα οι ωφελούμενοι;

- γ) βοηθάει το πρόγραμμα με οιοδήποτε τρόπο στη βελτιστοποίηση της ζωής των ωφελούμενων, τους διευκολύνει;
- δ) αν ο τρόπος υλοποίησης του προγράμματος είναι ικανοποιητικός,
- ε) ποιά είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ωφελούμενοι;
- στ) τί είναι προτιμότερο το βοήθημα σε είδος ή το χρηματικό, για ποιό λόγο;
- ζ) αν η διανομή κουπονιών/vouchers θα ήταν προτιμότερη από τη διανομή προϊόντων.
- η) ποιές είναι οι βλέψεις για το μέλλον των ωφελούμενων του προγράμματος;

4.3. Ερευνητικά εργαλεία

Τα δευτερογενή δεδομένα που θα αναλυθούν στο πρώτο μέρος της ποσοτικής προσέγγισης αντλούνται από τη Eurostat και αφορούν στον κίνδυνο φτώχειας στην Ελλάδα συγκριτικά με την Ευρώπη των 27 και των 28 για μια δεκαπενταετία, ώστε να συμπεριλαμβάνει το διάστημα εφαρμογής του παρόντος επισιτιστικού προγράμματος αλλά και την προηγούμενη φάση του. Δίνεται έμφαση στην αναζήτηση κινδύνου φτώχειας ομάδων όπως γυναικών, παιδιών, και ηλικιωμένων, εφόσον το Πρόγραμμα ΤΕΒΑ έχει μεταξύ των στόχων του την αντιμετώπιση της ακραίας φτώχειας όλων αυτών των ειδικών ομάδων. Θα γίνει επεξεργασία και παρουσίαση με συνδυασμό των δεδομένων της Ευρωπαϊκής βάσης ώστε να διερευνηθεί το επίπεδο κινδύνου φτώχειας ηλικιωμένων γυναικών, συνταξιούχων αλλά και συνταξιούχων γυναικών ώστε να φανούν τυχόν διαφορές μεταξύ ανδρών, γυναικών, ηλικιωμένων, παιδιών σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό στην Ελλάδα συγκριτικά πάντα με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ακόμη γίνεται διερεύνηση, όχι απλώς με παρουσίαση διαγραμμάτων αλλά και με υπολογισμούς χρησιμοποιώντας τα δεδομένα της Eurostat, των Δεικτών Συμμετοχής (p), Απασχόλησης (e) και Ανεργίας(u) πάλι στο διάστημα της δεκαπενταετίας της εφαρμογής των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων Επισιτιστικής Βοήθειας και Βασικής Υλικής Συνδρομής από την Ευρωπαϊκή Ένωση, εφόσον τα επίπεδα φτώχειας συνδέονται άμεσα με την εργασία και την απασχόληση του πληθυσμού. Ο Δείκτης Συμμετοχής (p) υπολογίζεται ως το ποσοστό των ενεργού πληθυσμού μεταξύ 15 και

74 ετών (τα άτομα τα οποία δυνητικά θα μπορούσαν να εργαστούν) επί του συνόλου του πληθυσμού, ο Δείκτης Απασχόλησης (e) υπολογίζεται ως το ποσοστό των εργαζόμενων επί του συνόλου του πληθυσμού και ο Δείκτης Ανεργίας (u) είναι το ποσοστό των ανέργων επί του συνόλου του πληθυσμού.

Στο δεύτερο μέρος της ποσοτικής ανάλυσης θα παρουσιαστούν δεδομένα στα οποία υπάρχει πρόσβαση από το εργασιακό περιβάλλον της ερευνήτριας, ήτοι δεδομένα που αφορούν δικαιούχους του Ελαχίστου Εγγυημένου Εισοδήματος (EEE - *πρώην Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης-ΚΕΑ*) και του προγράμματος ΤΕΒΑ. Τα δεδομένα ΕΕΕ αφορούν στο Δήμο Αθηναίων και την Επικράτεια. Δίνουν μια άμεση και σαφή εικόνα για το μέγεθος του προβλήματος της ακραίας φτώχειας στο μεγαλύτερο Δήμο της χώρας στην πρωτεύουσα, όπου οι δικαιούχοι οικογένειες είναι αναμενόμενα οι περισσότερες συγκριτικά με την επικράτεια.

Για να αναδειχθεί το γεγονός του μεγάλου ποσοστού ακραίας φτώχειας την οποία καλείται να αντιμετωπίσει το εν λόγω Πρόγραμμα ΤΕΒΑ στην πρωτεύουσα, θα διερευνηθούν δευτερογενή δεδομένα δικαιούχων οικογενειών στο Δήμο Αθηναίων συγκριτικά με την Επικράτεια αλλά και τα ποσοστά των δικαιούχων ΕΕΕ που δηλώνουν/επιθυμούν τη λήψη της βοήθειας του Προγράμματος ΤΕΒΑ μέσω της αίτησής τους για το ΕΕΕ πρώην ΚΕΑ από την έναρξη της εφαρμογής του το 2017. Γίνεται και σε αυτά τα δεδομένα η αναζήτηση ποσοστού φτώχειας στις γυναίκες, για να διαπιστωθεί αν υπάρχει διαφορά στα ποσοστά φτώχειας, όπως και στην αναζήτηση από τα δεδομένα της Eurostat.

Στην ποιοτική προσέγγιση θα πραγματοποιηθούν ημιδομημένες συνεντεύξεις με ωφελούμενους του προγράμματος. Θα επιχειρηθεί με τη μορφή εννέα(9) ανοιχτού τύπου ερωτήσεων να γίνει μια πρώτη προσπάθεια να διερευνηθεί η Υπόθεση Εργασίας ως προς την επίτευξη του στόχου του Προγράμματος και να δοθούν απαντήσεις τα ερευνητικά ερωτήματα λαμβάνοντας και για πρώτη φορά τις απόψεις των ίδιων των ωφελούμενων πιο αναλυτικά και όχι από κάποια τυχόν τηλεφωνήματα στην υπηρεσία του Δήμου Αθηναίων συνήθως για τη διατύπωση παραπόνων.

4.4. Περιορισμοί, προβληματισμοί και εμπόδια

Οι περιορισμοί και οι προβληματισμοί αφορούν κυρίως στην ποιοτική προσέγγιση και συγκεκριμένα στον αριθμό και στη σύνθεση των συνεντευξιαζόμενων. Οι δικαιούχοι κατά τη διάρκεια μιας δια ζώσης διανομής ερωτήθηκαν κατά την αναχώρησή τους αν θα δέχονταν να απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικές με το πρόγραμμα. Δέχθηκαν να απαντήσουν μόνο γυναίκες. Με δεδομένο ότι ο αριθμός των δικαιούχων/αιτήσεων του προγράμματος κυμαίνεται περίπου στις 15.000 οικογένειες κάθε μήνα, μπορεί να θεωρηθεί μικρός αριθμός αλλά είναι και η πρώτη φορά που διεξάγεται τέτοιου είδους έρευνα για τους ωφελούμενους του προγράμματος. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν τηλεφωνικά με όσους δέχθηκαν, οι οποίοι στο μεγαλύτερο μέρος τους ήταν ομιλητικοί και ήθελαν να μιλήσουν είτε να εκφράσουν παράπονα (το σύνθημα) είτε και την ευγνωμοσύνη τους.

Σε πλήρη συνάρτηση με την ακαδημαϊκή δεοντολογία, όλοι οι συμμετέχοντες της έρευνας παρουσιάζονται με την ιδιότητά τους και δεν περικλείεται κανένα στοιχείο που μπορεί να αποκαλύψει την ταυτότητά τους πέρα από την επαγγελματική τους ιδιότητα.

Κεφάλαιο 5.

Ανάλυση Ποσοτικών Δεδομένων

5.1. Δεδομένα Eurostat – Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός

Για να εκτιμηθεί το μέγεθος της φτώχειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα και να γίνει μια πρώτη εκτίμηση αν τα κοινωνικά προγράμματα με έμφαση στα επισιτιστικά που εφαρμόστηκαν συνέβαλαν στη μείωσή της θα εξετασθούν δημογραφικά δεδομένα της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνολικά και της Ελλάδας. Θα αναλυθούν δεδομένα από τη Eurostat που αφορούν τη φτώχεια στην Ελλάδα συγκριτικά με την Ευρώπη των 27 και των 28 για μια δεκαπενταετία, ώστε να συμπεριλαμβάνει το παρόν επισιτιστικό πρόγραμμα αλλά και την προηγούμενη φάση του.

Κύρια πηγή πληροφοριών σχετικά με το μέγεθος, τη δομή, τη σύνθεση και τα χαρακτηριστικά ενός πληθυσμού και των νοικοκυριών αποτελεί η *απογραφή του πληθυσμού*. Ιδιαίτερα για τις χώρες της ΕΕ, υπάρχει σχετική οδηγία της Eurostat που θέτει τις γενικές μεθοδολογικές γραμμές που πρέπει να ακολουθηθούν και καθορίζει τις βασικές μεταβλητές (core topics) οι οποίες πρέπει να συμπεριληφθούν στα ερωτηματολόγια όλων των χωρών, ώστε να διασφαλιστεί η διακρατική συγκρισιμότητα και η παραγωγή ίδιου τύπου δεδομένων, στο ίδιο επίπεδο γεωγραφικής ανάλυσης για το σύνολο των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σύμφωνα με τα παραπάνω παρατίθενται δημογραφικά χαρακτηριστικά από τη βάση δεδομένων της EUROSTAT, σχετικά με τον κίνδυνο φτώχειας και την ανεργία στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

5.2. Ευρωπαϊκή Ένωση vs. Ελλάδα: Κίνδυνος Φτώχειας – Δείκτες Απασχόλησης – Ανεργίας – Συμμετοχής

Προκειμένου να γίνει μια πρωταρχική εκτίμηση για την αποτελεσματικότητα των κοινωνικών προγραμμάτων επισιτιστικής βοήθειας που εφαρμόστηκαν από το 2007 έως το 2013 αρχικά στην πρώτη προγραμματική περίοδο και στη συνέχεια από το 2014-2020 το οποίο έχει ήδη παραταθεί και έως το 2021 λήφθηκαν δεδομένα από τη βάση δεδομένων της Eurostat για την Ελλάδα και συνολικά για την Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 και των 28 για τη δεκαπενταετία από το 2005 έως το 2019 και πάλι των 27 από 2020 δίχως την Μεγάλη Βρετανία.

Στο Διάγραμμα 1, φαίνεται ότι στην Ελλάδα το ποσοστό των ατόμων(29,4%) σε κίνδυνο φτώχειας είναι αυξημένο σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) (25,8%) ήδη από το 2005. Από το 2012 έως το 2017 είναι σταθερά πάνω από 35% στην Ελλάδα και περίπου 10 μονάδες ψηλότερη από το μέσο όρο της ΕΕ. Το ποσοστό αρχίζει να πέφτει μετά το 2017 αλλά παραμένει η διαφορά των 10 μονάδων από την ΕΕ.

Στις γυναίκες τα ποσοστά κινδύνου φτώχειας είναι υψηλότερα με 31,6% ήδη το 2005 (Διάγραμμα 2). Ο κίνδυνος φτώχειας τους παραμένει άνω του 35% στην πενταετία

που αναφέρθηκε δηλ. 2012-2017. Τα δεδομένα αυτά συνάδουν και με τη βιβλιογραφία που θέλει τις γυναίκες να παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά κινδύνου φτώχειας (Aisaet. al. 2019).

Η φτώχεια στα παιδιά, (άτομα<16) παρουσιάζει χαμηλά ποσοστά παρόμοια με της ΕΕ έως το 2012, ενώ στην πενταετία που προαναφέρθηκε και αυτά τα ποσοστά είναι πολύ υψηλά (Διάγραμμα 3).

Διαφορετική εικόνα παρουσιάζουν οι ηλικιωμένοι άνω των 65 ετών στο Διάγραμμα 4 με πολύ υψηλό ποσοστό το 2005, το οποίο όμως σταθερά μειώνεται και διατηρείται χαμηλό (κάτω από 25%) έως και το 2020. Τα δεδομένα αυτά συμφωνούν με το γεγονός ότι οι μεγαλύτεροι σε ηλικία έχουν την τάση να συσσωρεύουν περιουσία άνω του μέσου όρου. Για παράδειγμα σε μελέτη τους για τη σύνδεση φτώχειας και κακής ποιότητας υγείας ηλικιωμένων οι Stolz et. al. (2017) διαπίστωσαν ότι μόνο το ένα τρίτο των ατόμων της μελέτης τους ανήκαν σε νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα και περιουσία, ενώ το 40% ήταν είχαν ικανοποιητική περιουσιακή κατάσταση. Πάλι το ποσοστό των γυναικών σε κίνδυνο φτώχειας στους ηλικιωμένους είναι ψηλότερο (Διάγραμμα 5) και ειδικά το 2005 άγγιξε το 42%.

Τα ποσοστά αυτά έρχονται σε συμφωνία και με τα δεδομένα που αφορούν στους συνταξιούχους της ΕΕ και της Ελλάδας (Διαγράμματα 6 & 7). Από το 2012 έως το 2017 ο κίνδυνος φτώχειας μειώνεται σταθερά, ενώ στα γραφήματα φαίνεται ότι οι γυναίκες συνταξιούχοι έχουν πάντα μεγαλύτερα ποσοστά κινδύνου φτώχειας.

Οι τιμές των Δεικτών Απασχόλησης και των Δεικτών Ανεργίας για την Ελλάδα ακολουθούν τα παραπάνω δεδομένα και μειονεκτούν σε σχέση με τους αντίστοιχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Διαγράμματα 8 & 9). Συγκεκριμένα, ο πρώτος παρουσιάζει μεγάλη μείωση και ο δεύτερος μεγάλη αύξηση την πενταετία 2012-2017 με τάσεις βελτίωσης το 2018-2019- 2020. Το 2013 ο Δείκτης Απασχόλησης στην Ελλάδα είχε την μικρότερη τιμή με 48,8% ενώ ο Δείκτης Ανεργίας την υψηλότερη με 27,7%.

Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 1, ο αριθμός των ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας και αποκλεισμού αυξήθηκε από το 2009 έως και το 2017 και στη συνέχεια

άρχισε να δείχνει τάσεις μείωσης. Το ΤΕΒΑ ενώ ξεκίνησε το 2014 ως εργαλείο άμεσης καταπολέμησης της ακραίας φτώχειας, λόγω των προβλημάτων και εμποδίων στην άμεση εφαρμογή του στα κράτη-μέλη και ειδικά στην Ελλάδα είναι αποδεκτό πλέον ότι για τη χώρα μας είναι μέτρο “ανακούφισης της φτώχειας” και ως έτσι θα συνεχιστεί. Στον Οδηγό Εφαρμογής του Ευρωπαϊκού αυτού προγράμματος υπάρχει πρόβλεψη για τη φροντίδα γυναικών, παιδιών και ηλικιωμένων, ο σχεδιασμός όμως και η εφαρμογή κοινωνικών προγραμμάτων με προσανατολισμό την καταπολέμηση της φτώχειας των ειδικότερων αυτών κατηγοριών αποτελεί αντικείμενο ευρύτερης μελέτης και έρευνας.

**5.3. Δεδομένα Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος – ΕΕΕ (πρώην ΚΕΑ) και
ΕΠ ΕΒΥΣ ΤΕΒΑ Ελλάδα & Δήμος Αθηναίων**

	ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑ		ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ		
	ΑΙΤΗΣΕΙΣ ΕΕΕ (πρώην ΚΕΑ)	ΜΕΛΗ	ΑΙΤΗΣΕΙΣ ΕΕΕ (πρώην ΚΕΑ)	ΜΕΛΗ	
ΕΝΕΡΓΕΣ	375.553	492.373	ΕΝΕΡΓΕΣ	29.235	33.769
ΑΝΤΡΕΣ	198.650	271.270	ΑΝΤΡΕΣ	13.544	16.762
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	176.903	221.103	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	15.691	17.007

Πίνακας 1. Δεδομένα Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος ΕΕΕ (πρώην ΚΕΑ) 2022 για την Ελλάδα & Δήμο Αθηναίων (πρόσβαση keaprogram.gr 11-4-2022).

Σύμπραξη	Από την αρχή του ΚΕΑ 06/2017			Από την αρχή του ΚΕΑ 06/2017		
	Σύνολο Αιτήσεων έτους 2022	Σύνολο Αιτήσεων που έχουν λήξει	Σύνολο Ενεργών Αιτήσεων	Σύνολο Μελών έτους 2022	Σύνολο Μελών που έχουν λήξει	Σύνολο Ενεργών Μελών
Π.Ε Κεντρικού Τομέα/ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ (Δήμος Αθηναίων)	2.492	91.466	14.133	15.592	448.418	23.524
ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑ	29.651	981.151	184.726	168.804	5.439.372	339.758

Πίνακας 2. Δεδομένα Αιτήσεων και Μελών προγράμματος ΤΕΒΑ Ελλάδα και Δήμου Αθηναίων.(πρόσβαση teba.eiead.gr 11-4-2022).

Με δεδομένο ότι σύμφωνα με την απογραφή του 2011 ο μόνιμος πληθυσμός της χώρας είναι **10.816.286**, με **ενεργά μέλη αιτήσεων ΕΕΕ 492.373** το ποσοστό ατόμων σε ακραία φτώχεια στη χώρα υπολογίζεται σε **4,55%** ενώ με **ενεργά μέλη αιτήσεων ΤΕΒΑ** (σύνολο ωφελούμενων) **339.758** το ποσοστό υπολογίζεται σε **3,14%**. Από τα δεδομένα για το Δήμο Αθηναίων φαίνεται το μέγεθος του προβλήματος, όταν το **6,85%** των ατόμων σε ακραία φτώχεια διαβιώνει στην πρωτεύουσα και οι ωφελούμενοι του προγράμματος ΤΕΒΑ του Δήμου Αθηναίων αποτελούν σχεδόν το **7%** των ωφελούμενων της χώρας. Τα δεδομένα δεν παρουσιάζουν μείωση από την έναρξη του προγράμματος, ειδικά τον τελευταίο ενάμιση χρόνο, με την εκδήλωση της πανδημίας αυξήθηκαν λόγω των συνεχών παρατάσεων που δόθηκαν στην ισχύ των αιτήσεων του ΕΕΕ δίχως να χρειάζεται ανανέωσή τους.

Σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα των δεκαεννέα(19) διανομών που έχουν διενεργηθεί από το Δήμο Αθηναίων από τον Απρίλιο του 2016 έως και τον Σεπτέμβριο του 2021 το ποσοστό προσέλευσης δεν ξεπερνάει το 60% παραλαβής. Οι δύο φορές που το ποσοστό άγγιξε το 80%, ήταν όταν πραγματοποιήθηκε κατ' οίκον διανομή των προϊόντων με παράδοση με ταξί κατά τη διάρκεια των περιόδων με επιβολή περιοριστικών μέτρων κυκλοφορίας λόγω της πανδημίας της νόσου COVID 19.

Στις τελευταίες τρεις(3) διαζώσης διανομές του Δήμου Αθηναίων παρατηρήθηκε μια μικρή αύξηση στο ποσοστό προσέλευσης-παραλαβής. Τον Δεκέμβριο του 2021 διαμορφώθηκε στο 65,91% με τις πολυμελείς οικογένειες με μεγαλύτερες συνθέσεις πακέτων να παραλαμβάνουν σε ποσοστό 75%, τον Φεβρουάριο 2022 σε μια διανομή μόνο για πολυμελείς οικογένειες το ποσοστό παραλαβής ήταν 71,06%. Στην πρόσφατη διανομή Απριλίου 2022, περιόδου Πάσχα, η παραλαβή άγγιξε το 72%, το υψηλότερο διαζώσης πέραν των διανομών κατ' οίκον με ταξί. Οι πιθανές αιτίες είναι η διανομή νωπών προϊόντων (κοτόπουλα, φέτα) αλλά και η καλύτερη επικοινωνία-δημοσιότητα του προγράμματος.

Τα παράπονα που δέχεται η υπηρεσία σχετικά με το πρόγραμμα παραμένουν περισσότερα από θετικά σχόλια που δείχνουν ικανοποίηση. Τα συχνότερα παράπονα

αφορούν στη συχνότητα διανομών, στην ποσότητα και στην ποιότητα των προϊόντων ενώ έγιναν και έντονα παράπονα ακόμη και με την κατ' οίκον παράδοση “γιατί δεν ήθελαν να τους δουν οι γείτονες”.

Κεφάλαιο 6.

Ανάλυση Αποτελεσμάτων Έρευνας Πεδίου

Όπως αναφέρει η Mason (2011) προκύπτει αμέσως το ερώτημα “Τι σχέση θέλω να εδραιώσω ή υποθέτω ότι υπάρχει ήδη ανάμεσα στο δείγμα ή την επιλογή που επιχειρώ και τον ευρύτερο πληθυσμό”. Από τις πιθανές απαντήσεις που παραθέτει η συγγραφέας, στη συγκεκριμένη εργασία θα προτιμηθεί μια *Σχέση όπου το δείγμα έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε να παρέχει τη δυνατότητα μιας λεπτομερούς θεώρησης κάποιων συγκεκριμένων μονάδων που μπορεί να είναι διαδικασίες, τύποι, κατηγορίες, τα οποία είτε σχετίζονται με τον ευρύτερο πληθυσμό είτε εμφανίζονται σε αυτόν (σχέση όχι ευθείας αντιπροσωπευτικότητας αλλά όχι και περιστασιακή).*

Μια σχέση όπου το δείγμα είναι σχεδιασμένο να περικλείει μέσα του μια ομάδα σημαντικών για το σκοπό της μελέτης μονάδων που να σχετίζονται με τον ευρύτερο πληθυσμό χωρίς όμως να τον αντιπροσωπεύουν άμεσα. (σχέση όχι ευθείας αντιπροσωπευτικότητας αλλά όχι και όχι περιστασιακή). *Αυτή η ομάδα θα μπορούσε να περιλαμβάνει μια ποικιλία εμπειριών, χαρακτηριστικών, διαδικασιών, τύπων, κατηγοριών, περιπτώσεων ή παραδειγμάτων κ.λπ.*

Η Mason (2011) τονίζει πως “Φυσικά, θα πρέπει να έχετε ένα στρατηγικό στόχο για να επιλέξετε αυτή την καθορισμένη ομάδα σχετικών μονάδων, πράγμα που σημαίνει ότι η σχέση μεταξύ του δείγματός σας και του ευρύτερου συνόλου δεν θα είναι διαμορφωμένη με περιστασιακό τρόπο. Και πάλι ωστόσο θα πρέπει να είστε σαφείς ως προς το ακριβές είδος της σχέσης που θέλετε να εδραιώσετε.”

Και συνεχίζει αναλύοντας τη συγκεκριμένη μεθοδολογία δειγματοληψίας ότι σε ένα γενικότερο επίπεδο σε σχέση με τη δειγματοληψία, αυτό σημαίνει ότι κανείς θα θελήσει να επιλέξει μονάδες οι οποίες θα διευκολύνουν να γίνουν καίριες συγκρίσεις, καθώς επίσης και να ελεγχθεί και να αναπτύξει θεωρητικές προτάσεις. Κάτι τέτοιο συνδέει εξαιρετικά άμεσα τη δειγματοληψία με την «επαγωγική» διαδικασία παραγωγής θεωρίας και εξήγησης από τα δεδομένα ή μέσω των δεδομένων. Με τη σειρά της, “αυτή η σύνδεση συνεπάγεται ότι την ίδια στιγμή που θα καθορίζετε τη δειγματοληπτική σας στρατηγική θα πρέπει να οραματίζεστε και το είδος της ανάλυσης που πιθανώς θα εφαρμόσετε”. Υποδηλώνει επίσης όπως αναφέρει η ερευνήτρια “ότι αυτό που θα κάνετε θα είναι κάτι περισσότερο από μια απλή αθροιστική συσσώρευση των δεδομένων τα οποία θα έχουν προκύψει από το σύνολο των δειγματοληπτικών σας μονάδων, αλλά και από μια απλή καταγραφή των συχνοτήτων εμφάνισης συγκεκριμένων προτύπων και κατανομών”.

Σύμφωνα με την παραπάνω προσέγγιση της Mason (2011) στην πράξη θα είναι μία σκόπιμη δειγματοληψία και θα μελετηθεί:

- η στάση του συνολικού πληθυσμού δικαιούχων του προγράμματος τη δεδομένη στιγμή όσον αφορά τη διαδικασία διανομής, εφόσον συμμετέχει.

Με αυτό τον τρόπο θα απαντηθούν συνολικότερα τα ερευνητικά ερωτήματα και θα δοθεί μια πρώτη εικόνα της στάσης των ωφελούμενων για το Πρόγραμμα Διανομής τροφίμων και ειδών Βασικής υλικής Συνδρομής του Ταμείου Επισιτιστικής Βοήθειας Απόρων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην πόλη της Αθήνας, της πρωτεύουσας της χώρας.

Ζητήθηκε η συναίνεση και πραγματοποιήθηκε τηλεφωνική συνέντευξη από δέκα(10) άτομα από αυτά που συμμετείχαν στην τελευταία διανομή. Κατά τη διάρκεια της διανομής ζητήθηκε η σύμφωνη γνώμη τους για τη συμμετοχή τους σε μία συνέντευξη στην οποία θα τους τεθούν ερωτήματα σχετικά με το πρόγραμμα ΤΕΒΑ. Σημειώθηκαν τα στοιχεία τους και μετά το πέρας της διανομής ακολούθησαν τηλεφωνικές συνεντεύξεις με όσους συμφώνησαν αφού ενημερώθηκαν ότι η συνέντευξη μαγνητοφωνείται.

Απομαγνητοφωνήθηκαν αναλυτικά οι συνεντεύξεις και παρατίθενται συνοπτικά οι απαντήσεις των ωφελούμενων σύμφωνα με τον οδηγό συνέντευξης, ο οποίος διαμορφώθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα που διατυπώθηκαν σύμφωνα με την υπόθεση εργασίας. Στην αρχή αναφέρονται τα δημογραφικά στοιχεία των συνεντευξιζομένων με τη δέουσα προσοχή στα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα τους. Ανήκουν σε διάφορες ηλικιακές κατηγορίες, νεαρές, μεσήλικες αλλά και ηλικιωμένες, είναι όλες γυναίκες, άνδρες που ρωτήθηκαν δεν δέχθηκαν να απαντήσουν τη συνέντευξη, τρεις γεννημένες στο εξωτερικό με μία εξ αυτών με ελληνική υπηκοότητα, στην πλειοψηφία τους άνεργες με σοβαρά οικονομικά προβλήματα αλλά και σοβαρά προβλήματα υγείας. Το εκπαιδευτικό τους επίπεδο στην πλειοψηφία τους είναι η υποχρεωτική εκπαίδευση, αλλά και δύο με ανώτατη εκπαίδευση εκ των οποίων η μία αλλοδαπή και η άλλη Ελληνίδα.

6.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος

Στις τηλεφωνικές συνεντεύξεις που έλαβαν χώρα τον Ιανουάριο του 2021 συμμετείχαν οι εξής:

A. Γυναίκα 70 ετών, γεννημένη στην Ελλάδα με Ελληνική υπηκοότητα, χήρα, απόφοιτη Επαγγελματικού Λυκείου, Άνεργη

B. Γυναίκα 70 ετών, γεννημένη στη Βουλγαρία με Βουλγαρική υπηκοότητα, χήρα, απόφοιτη Γυμνασίου, Άνεργη

Γ. Γυναίκα 61 ετών γεννημένη στην Ελλάδα με Ελληνική υπηκοότητα, διαζευγμένη, απόφοιτη γυμνασίου, Νοικοκυρά

Δ. Γυναίκα 58 ετών, γεννημένη στην Ελλάδα με Ελληνική υπηκοότητα, άγαμη, απόφοιτη Γυμνασίου, Άνεργη

Ε. Γυναίκα 55 ετών, γεννημένη στην Αλβανία με Ελληνική υπηκοότητα - έγγαμη – με Ανώτερη Εκπαίδευση – Άνεργη

Στ. Γυναίκα 55 ετών γεννημένη στην Ελλάδα με Ελληνική υπηκοότητα, διαζευγμένη, Απόφοιτη Γυμνασίου – Οικιακή βοηθός/Άνεργη

Ζ. Γυναίκα 71 ετών, γεννημένη στην Ουκρανία, Ουκρανικής υπηκοότητας, έγγαμη, απόφοιτος Πολυτεχνείου/πολιτικός μηχανικός, καθαρίστρια στην Ελλάδα

Η. Γυναίκα 58 ετών, γεννημένη στην Ελλάδα με Ελληνική υπηκοότητα, έγγαμη, με Υποχρεωτική Εκπαίδευση, Άνεργη (προσπαθεί να κάνει τα χαρτιά της πρόσθεσε)

Θ. Γυναίκα 37 ετών, γεννημένη στην Ελλάδα με Ελληνική υπηκοότητα, διαζευγμένη, με Ανώτατη Εκπαίδευση, Άνεργη

Ι. Γυναίκα 29 ετών, γεννημένη στην Ελλάδα με Ελληνική υπηκοότητα, άγαμη, Απόφοιτη Λυκείου, Αυτοπασχολούμενη

6.2. Απόψεις σχετικά με την ενημέρωση για το πρόγραμμα

Όσον αφορά στο θέμα της ενημέρωσης οι περισσότερες ωφελούμενες έμαθαν για το ΤΕΒΑ όταν έκαναν αίτηση για το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα (πρώην Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης) τους, είτε από τους υπαλλήλους των Κέντρων Κοινότητας είτε από λογιστή. Εφόσον η παροχή του προγράμματος ΤΕΒΑ συνδέθηκε με την υποβολή αίτησης ΚΕΑ μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας της ΗΔΙΚΑ, είναι ενθαρρυντικό ότι κατά την υποβολή πραγματοποιείται ενημέρωση των δικαιούχων.

Η Γ. το έμαθε από το Δήμο, είχε επισκεφτεί την κοινωνική υπηρεσία για οικογενειακά θέματα και η κοινωνική λειτουργός την ενημέρωσε για το κοινωνικό παντοπωλείο, για το ΚΕΑ και το ΤΕΒΑ (61 ετών Ελληνίδα, Νοικοκυρά).

Η Δ. είπε “το έμαθα από το ΚΕΑ το 2017 και μου είπαν ότι το δικαιούμαι” (58 ετών, Ελληνίδα, Άνεργη),

Η Ε. είπε “Το έμαθα επειδή παίρνουμε ΚΕΑ” (55 ετών, γεννημένη στην Αλβανία με Ελληνική υπηκοότητα, Άνεργη).

Η **Θ.** *το έμαθε από τα κέντρα κοινότητας, από από την υπάλληλο στο 7ο διαμέρισμα (37 ετών, Ελληνίδα, Άνεργη) όπως και*

η **Ι.** *“όταν έκανα το ΚΕΑ μου το είπανε” (29 ετών, Ελληνίδα, Αυτοαποσχολούμενη)*

Κάποιοι ενημερώνονται από γνωστούς-φίλους για το πρόγραμμα και τις διανομές:

Η **Α.** *λέει ότι έμαθε για τις διανομές από το μήνυμα στο κινητό το οποίο της έλεγε να επισκεφθεί το σημείο διανομής στο συγκρότημα “Γκράβα” , το είχε συζητήσει και με φίλες της και τον λογιστή της (70 ετών, Ελληνίδα, άνεργη).*

Η **Β.** *το έμαθε τυχαία από ένα παππού που φρόντιζε έτσι πήγε στο Δήμο και έκανε εγγραφή (70 ετών, Βουλγαρικής υπηκοότητας, άνεργη).*

Η **Ζ.** *το έμαθε από μια φιλενάδα ότι υπάρχει αυτό το πρόγραμμα, της είπε “να πάρεις αυτά τα πράγματα” και “εγώ δεν είχα δουλειά, πήγα να πάρω τα πράγματα” (71 ετών, Ουκρανικής υπηκοότητας, καθαρίστρια στην Ελλάδα)*

Στις περιπτώσεις των ωφελομένων που ρωτήθηκαν στην παρούσα έρευνα ήταν δικαιούχοι του προγράμματος και αφού το έμαθαν, συμπεριλήφθηκαν στις καταστάσεις παραλαβών ακολουθώντας ορθά τη διαδικασία. Η περίπτωση “το έμαθα από τη φίλη μου”, μία φράση πολύ συχνή στα τηλεφωνήματα που δέχεται η υπηρεσία πολλές φορές είναι πηγή παραπληροφόρησης και παραπόνων των ωφελομένων. Η υπηρεσία δέχεται αρκετές φορές παρόμοια τηλεφωνήματα κατά τη διάρκεια διανομών αλλά συνήθως πρόκειται για άτομα που το έμαθαν μεν, δεν δικαιούνται δε και άρα δεν έχουν πάρει μήνυμα. Συνήθης αιτία για το γεγονός ότι μένουν εκτός διανομής είναι διότι δεν έχουν επιλέξει το “ΤΕΒΑ” στην αίτηση ΚΕΑ τους.

Η **Η.** *το έμαθε από τον λογιστή της (58 ετών, Ελληνίδα, Άνεργη)*

Η περίπτωση της κυρίας αυτής είναι από τις φορές που ένας λογιστής συμπλήρωσε την αίτηση ΚΕΑ για λογαριασμό του δικαιούχου αλλά και την ενημέρωσε για το ΤΕΒΑ. Είναι φανερό ότι η μη αυτόματη ένταξη όλων των δικαιούχων ΚΕΑ στο ΤΕΒΑ πολλές φορές έχει ως συνέπεια κάποιοι να μένουν εκτός διανομής λόγω απροσεξιών ή αμέλειας υπαλλήλων αλλά κατά κύριο λογιστών που διεκπεραιώνουν τις αιτήσεις των δικαιούχων Ελαχίστου Εγγυημένου Εισοδήματος-ΕΕΕ (πρώην ΚΕΑ)

Υπήρξε και η περίπτωση ενημέρωσης από άλλη υπηρεσία του Δήμου, τα Δημοτικά Ιατρεία:

Η **Στ.** *το έμαθε κάποια χρόνια πριν από ένα φυλλάδιο στα Δημοτικά Ιατρεία (55 ετών Ελληνίδα, Άνεργη)*

γεγονός που τονίζει πόσο σημαντικό είναι οι διαφορετικές υπηρεσίες που στεγάζονται σε διαφορετικούς χώρους σε έναν μητροπολιτικό Δήμο όπως ο Δήμος Αθηναίων να συντονίζονται μεταξύ τους προς όφελος της εξυπηρέτησης των κατοίκων τους.

6.3. Ενδιασμοί για τη συμμετοχή στο πρόγραμμα

Σχεδόν στο σύνολο τους οι ερωτώμενες δεν είχαν ενδιασμούς για τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα.

Παρατηρήθηκε η περίπτωση της **Η.** :

“δεν ήξερα στην αρχή αλλά μετά δεν μπορούσα να κάνω διαφορετικά” (58 ετών, Ελληνίδα, Άνεργη)

αλλά και πιο ενδιαφέρουσα η περίπτωση της ωφελούμενης **Θ.** που είπε ότι

“στην αρχή είχα γιατί νόμιζα ότι θα το έπαιρνε κάποιος άλλος αν δεν το έπαιρνα εγώ” (37 ετών, Ελληνίδα, Άνεργη)

άποψη που ήταν λανθασμένη αρχικά λόγω ελλιπούς πληροφόρησης για τους κανόνες του προγράμματος, γεγονός που παρατηρείται ακόμη και σήμερα μετά από επτά(7) χρόνια εφαρμογής του προγράμματος, ειδικά όσον αφορά στη διάθεση των προϊόντων μετά το πέρας των διανομών.

Σημαντική η αντίδραση Ουκρανής κυρίας (**Ζ.**), ότι είναι πολύ σημαντικό βοήθημα από τη δεύτερη πατρίδα της την Ελλάδα.

“Το ήθελα βέβαια όσο και να ήταν, πολύ μεγάλο ευχαριστώ, η Ελλάδα για μένα είναι δεύτερη πατρίδα, με πονάει η Ελλάδα ακόμη και οι φωτιές τα καλοκαίρια, τη νοιάζομαι και βρήκα μια αγκαλιά”

6.4. Απόψεις αν προσέφερε κάποια διευκόλυνση το πρόγραμμα, αν έκανε κάποια διαφορά στη ζωή τους

Οι περισσότερες απαντήσεις των ωφελουμένων συμφώνησαν στο γεγονός ότι τους διευκόλυνε ως ένα μικρό βοήθημα, δηλώνοντας ότι είναι ευχαριστημένες.

Υπήρξε δήλωση της **Θ.**

“το είδα σαν βοήθημα δεν περίμενα από αυτό” (37 ετών, Ελληνίδα, Άνεργη)

αλλά και ότι παίρνοντας το ΕΕΕ (πρώην ΚΕΑ) άτομο μοναχικό χωρίς οικογένεια και άλλες υποχρεώσεις **Στ.** δήλωσε ότι:

“νηστική δεν μένω” (55 ετών Ελληνίδα, Οικιακή βοηθός/Άνεργη)

Μία ωφελούμενη, η **Ι.** δήλωσε:

“όχι ότι άλλαξε η ζωή μου, μια μικρή βοήθεια κάποιες φορές το χρόνο” (29 ετών, Ελληνίδα, Αυτοπασχολούμενη)

Όπως και η **Γ.** είπε:

“Βέβαια διευκολύνει αλλά επειδή γίνεται κατά διαστήματα θα ήθελα να είναι πιο τακτικό και είναι σημαντικό” (61 ετών, Ελληνίδα, Νοικοκυρά)

Εδώ, γίνεται φανερός ο επικουρικός ρόλος του ΤΕΒΑ που δρα ως ανακουφιστικό μέτρο και όχι ως βασικό εργαλείο αντιμετώπισης του επισιτιστικού προβλήματος των δικαιούχων οικογενειών.

6.5. Ο βαθμός ικανοποίησης από την υλοποίηση του προγράμματος

Η απάντηση στην καίρια ερώτηση “είστε ευχαριστημένοι από τον τρόπο υλοποίησης του προγράμματος” ήταν σε γενικές γραμμές “πολύ ευχαριστημένη” με σημείωση τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν όταν χρησιμοποιήθηκαν απομακρυσμένα σημεία διανομής από το Δήμο αλλά και το γεγονός των αραιών και όχι τόσο συχνών διανομών όπως

η **Ι.:**

“όχι κάθε μήνα η βοήθεια αλλά καλά” (29 ετών, Ελληνίδα, Αυτοπασχολούμενη)

η **Η:**

“Δεν μπορώ να πω μια χαρά με τα ραντεβού και ίσως μακριά κάποια μέρη” (58 ετών, Ελληνίδα, Άνεργη)

η Δ.:

“Ναι κι αυτή τη φορά ήταν κοντά στο σπίτι μου” (58 ετών, Ελληνίδα, Άνεργη)

η Στ. μίλησε πιο αναλυτικά:

“τα πράγματα με βοήθησαν γιατί πχ. φέτα δεν μπορώ να αγοράσω άρα είναι κάτι αν και τη βρήκα κακής ποιότητας” “είμαι ευχαριστημένη όταν πήγα πάρα πολύ κοντά στη Γκράβα, στη διανομή στον Ελαιώνα δεν πήγα” (55 ετών Ελληνίδα, Οικιακή βοηθός/Άνεργη)

Και τα δύο είναι παράπονα που δέχεται η υπηρεσία πολύ συχνά από τους ωφελούμενους και κάθε φορά αντιμετωπίζονται ανάλογα με την κατάσταση με τις επικρατέστερες εξηγήσεις το μεγάλο πλήθος των ωφελούμενων της Σύμπραξης του δήμου Αθηναίων (περίπου 16.000 αιτήσεις κατά μέσο όρο το μήνα, με μέτρο σύγκρισης τις περίπου 8.000 αιτήσεις της Σύμπραξης της Περιφέρειας Κρήτης που αφορά σε όλο το νησί της Κρήτης (!).

6.6. Ποιά είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν;

Τρεις(3) από τις δέκα(10) ερωτώμενες απήντησαν ότι αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα ανεργίας ενώ οι τέσσερις(4) οικονομικά προβλήματα σε συνδυασμό με την ανεργία.

Η Η. μας λέει:

“είμαι χωρίς δουλειά προσπαθώ και έχω τη μαμά μου που βοηθάει” (58 ετών, Ελληνίδα, Άνεργη)

Χαρακτηριστική περίπτωση βοήθειας από ηλικιωμένους γονείς την περίοδο της οικονομικής κρίσης.

Επίσης χαρακτηριστική της περιόδου οικονομικής και υγειονομικής κρίσης που διανύουμε, η απάντηση μεσήλικης γυναίκας πολύ ευγενικής η Δ., η οποία τόνισε ότι:

“Αντιμετωπίζω οικονομικό πρόβλημα, έχασα τη δουλειά μου από το 2015 μετά από 33 χρόνια – εργασία από ΟΑΕΔ” και δεν εργάστηκε επειδή είναι

ανεμβολίαστη - δεν την πήραν για εργασία(58 ετών, Ελληνίδα, απόφοιτη
Γυμνασίου, Άνεργη)

Τρεις(3) απήντησαν ότι έχουν σοβαρά προβλήματα υγείας. Η μία εξ αυτών, η Γ. είχε
σοβαρά θέματα με τα παιδιά της που έκαναν χρήση ουσιών και τα αντιμετώπιζε μόνη
εφόσον ήταν διαζευγμένη:

*“Αντιμετωπίζω προβλήματα υγείας – αυτοάνοσα – έχω υποστεί στο
παρελθόν κακοποίηση-βία(όχι σεξουαλική)– έχω ψυχολογικά προβλήματα.”
Τα παιδιά της κάνουν χρήση ουσιών ο ένας πάει στο 18άνω και το άλλο 1
φορά την εβδομάδα επισκέπτεται τον OKANA (61 ετών, Ελληνίδα, απόφοιτη
γυμνασίου, Νοικοκυρά)*

ενώ μία κυρία Αλβανικής καταγωγής με ελληνική υπηκοότητα απήντησε

“είναι ο φόβος από αυτά που ζούμε που έχει προξενήσει και κατάθλιψη”.

Η Β. γεννημένη στη Βουλγαρία με Βουλγαρική υπηκοότητα αναφέρει ότι:

*“δεν μπορεί να περπατάει θέλει βοήθεια στο σπίτι”(70 ετών, χήρα, απόφοιτη
Γυμνασίου, Άνεργη)*

Η Ζ.71 ετών, γεννημένη στην Ουκρανία, Ουκρανικής υπηκοότητας, έγγαμη,
απόφοιτος Πολυτεχνείου/πολιτικός μηχανικός, καθαρίστρια στην Ελλάδα δηλώνει:

*“Δεν έχω δουλειά, δεν έχω λεφτά, δεν στεναχωριέμαι ότι δουλειά βρω, έχω
θέματα υγείας, να είμαστε καλά αυτό είναι το πιο σημαντικό, καμία φορά λέω
ότι φταίω εγώ για τα προβλήματα μου”*

Αξιοσημείωτη η περίπτωση 29χρονης νεαρής γυναίκας, η οποία δεν ήθελε να
μοιραστεί καθόλου τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σε αντίθεση με τους
υπόλοιπους ερωτώμενους και δήλωσε ορθά κοφτά και κάπως απότομα “δεν απαντώ”.

6.7. Ποιό είδος βοήθηματος προτιμούν χρήμα ή σε είδος;

Οκτώ(8) στις δέκα(10) ερωτώμενες απήντησαν ότι είναι προτιμότερο το βοήθημα σε
χρήμα. Οι αιτιολογίες ήταν:

Η Θ. προτιμάει χρήματα

“γιατί μπορώ να το ρυθμίσω εγώ όπως θέλω”(37 ετών, Ελληνίδα, διαζευγμένη, με Ανώτατη Εκπαίδευση, Άνεργη)

Η **Η.** προτιμάει χρήματα :

“για να παίρνω εγώ αυτά που χρειάζομαι” (58 ετών, Ελληνίδα, Άνεργη)

ενώ στην περίπτωση της **Α.** ρώτησε πόσα θα ήταν τα χρήματα και είπε:

“αν θα είναι εξίσου 2-3 φορές το χρόνο δεν με συμφέρει, αν είναι κάθε μήνα θα είμαι ευχαριστημένη”(70 ετών, Ελληνίδα, χήρα, απόφοιτη Επαγγελματικού Λυκείου, Άνεργη) ανάλογα με το πόσο συχνά θα δινόταν το βοήθημα και τί ύψος θα είχε διότι αν ακολουθεί τη συχνότητα των διανομών όχι δεν το προτιμούσε.

Η **Ζ.** 71 ετών λέει αναλυτικά στην απάντησή της:

“Θα προτιμούσα χρήματα αλλά και αυτά καλά είναι, για παράδειγμα πχ. Πολλά μακαρόνια δεν τα χρειαζόμουν αλλά δεν πειράζει κάτι άλλο πιο πολύ και τα κοτόπουλα καλά, πολύ ευχαριστημένη, παρά σαπουνι για πιάτα”(γεννημένη στην Ουκρανία, Ουκρανικής υπηκοότητας, έγγαμη, απόφοιτος Πολυτεχνείου/πολιτικός μηχανικός, καθαρίστρια στην Ελλάδα)

Και η **Στ.** δικαιολογεί την προτίμησή της για χρήματα αναλυτικά λέγοντας:

“δίνονται προϊόντα που δεν είμαι υποχρεωμένη να τα αγοράσω και έχω πολλά οικονομικά προβλήματα”

“Με περισσότερα από 200€ θα βουλώσω τρύπες πχ. Μπορώ να πληρώσω τη ΔΕΗ σε χρήματα. Καταφέρνω και τα βγάζω πέρα άρα θα ήθελα χρήματα γιατί είμαι μόνη μου και δεν έχω οικογένεια” (55 ετών Ελληνίδα, διαζευγμένη, Απόφοιτη Γυμνασίου – Οικιακή βοηθός/Άνεργη)

Η **Ι.** 29 ετών είπε:

“και τα δύο με εξυπηρετούν και τα χρήματα μπορούν να με βοηθήσουν”
(Ελληνίδα, Απόφοιτη Λυκείου, Αυτοπασχολούμενη)

Μία μόνο κυρία, η **Γ.** είπε ότι:

“φτάνουν τα πράγματα, δεν θέλω χρήματα” (61 ετών, Ελληνίδα, **Νοικοκυρά**)

Στην ερώτηση αυτή φαίνεται ότι οι γνώμες δίστανται με επικρατέστερη όμως την προτίμηση στη χρηματική βοήθεια. Με πρόσθετη χρηματική βοήθεια όπως το δικαιολογούν οι ωφελούμενες, μπορούν να αγοράσουν τα προϊόντα που χρειάζονται ή είναι απαραίτητα εκείνη τη στιγμή αλλά και να “κλείσουν κάποιες τρύπες, όπως η ΔΕΗ” δηλαδή να το χρησιμοποιήσουν σε έξοδα που δεν τους καλύπτει από μόνο του το ΕΕΕ(πρώνη ΚΕΑ). Σαφέστατα το χρηματικό βοήθημα εμπειρέχει/ενσωματώνει επίσης σε πολύ μεγάλο βαθμό το πολύ σημαντικό θέμα της “αξιοπρέπειας” και της αποφυγής εμφάνισης σε ένα σημείο διανομής.

Σε κάθε διανομή οι ωφελούμενοι πρέπει να μετακινηθούν πιθανόν σε αρκετή απόσταση από το σπίτι τους, να περιμένουν τη σειρά τους σε μια ουρά για να παραλάβουν τα πακέτα τους, τα οποία συνήθως είναι ογκώδη και βαριά και να επιστρέψουν φορτωμένοι με σακκούλες και κουτιά τα οποία φέρουν σήματα του προγράμματος και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δύο ωφελούμενες, τα ανέφεραν δίκην παραπόνου, εκ των οποίων η μία είπε κιόλας ότι σε διανομή από μακρινό σημείο δεν θα πάει να παραλάβει. Μία μόνο ωφελούμενη προτιμάει προϊόντα, η οποία ως νοικοκυρά εκτιμάει ότι λαμβάνει αρκετά πράγματα, με πιθανή αιτιολογία να λέει όχι στα χρήματα διότι μπορεί να σπαταληθούν εν τέλει και να μην αγοραστούν τα απαραίτητα προϊόντα.

Ο αρχικός στόχος του προγράμματος είναι σε περιόδους ακραίας φτώχειας να φτάνουν άμεσα βασικά προϊόντα στους δικαιούχους για την επιβίωσή τους, αυτό όμως τελικά μπορεί να μην είναι θεμιτό από τους τελικούς δικαιούχους για λόγους πρακτικούς, οικονομικούς αλλά και αξιοπρέπειας. Στο σημείο αυτό αναδεικνύεται ως πολύ σημαντικό το θέμα του αρχικού σχεδιασμού των προγραμμάτων και η ενσωμάτωση σε αυτή της γνώμης των δικαιούχων/ωφελουμένων (end-users/beneficiaries) και η συνεχής προσαρμογή των προγραμμάτων κατά τη διάρκεια υλοποίησής τους σύμφωνα με τη γνώμη των τελευταίων.

6.8. Απόψεις ωφελούμενων περί διανομής κουπονιών/vouchers αντί προϊόντων

Σχόλιο [ΔΠ2]: Στο κεφάλαιο αυτό πρέπει να γίνει προσπάθεια για μία περαιτέρω ανάλυση μίας δυο παραγράφων για μπορέσεις να απαντήσεις και στην υπόθεση εργασίας. Πρέπει να μας πεις γιατί οι γνώμες δίστανται. Γιατί κάποιοι θέλουν χρήματα και κάποιοι μόνο πράγματα. Έχει σημασία να μας πεις τη γνώμη σου ή να προσπαθήσεις να υποθέσεις ποια είναι η απάντηση.

Στην ερώτηση αν προτιμούν τη διανομή κουπονιών αντί προϊόντων μόνο μία ωφελούμενη απάντησε αρνητικά, ότι θέλει τα προϊόντα.

Όλες οι άλλες ερωτώμενες θεώρησαν ότι θα ήθελαν ή θα μπορούσαν να σκεφτούν το ενδεχόμενο διανομής κουπονιών.

Η νεαρή γυναίκα 37 ετών **Θ**, το δικαιολόγησε λέγοντας ότι:

“ντρέποταν να μπει στην ουρά”, (Ελληνίδα, με Ανώτατη Εκπαίδευση)

“Μπορεί και καλύτερο για να πάρεις αυτό που χρειάζεσαι αυτό που θέλεις εκείνη τη στιγμή”

είπε η **Z.71** ετών (γεννημένη στην Ουκρανία, Ουκρανικής υπηκοότητας, απόφοιτος Πολυτεχνείου/πολιτικός μηχανικός, καθαρίστρια στην Ελλάδα)

Η **Στ.** είπε ότι

“θα ήταν καλό και τα κουπόνια διότι είναι μεγάλο το βάρος των προϊόντων που μοιράζονται”(55 ετών, Ελληνίδα, Απόφοιτη Γυμνασίου – Οικιακή βοηθός/Ανεργη)

και η **Z.** δίνει μια διαφορετική αιτιολογία:

“Στην εργασία μου μας έδιναν διατακτικές – πιο εύκολο τα κουπόνια άμα είναι συμβεβλημένα με σουπερ μάρκετ λόγω απόστασης”(58 ετών, Ελληνίδα, Απόφοιτη Γυμνασίου, Άνεργη)

Η **B.** 70 ετών, με Βουλγαρική υπηκοότητα, θεωρεί ότι

“το κουπόνι μπορεί να είναι πιο εύκολο”

ενώ η **Γ.61** ετών, Ελληνίδα, λέει ότι:

“να ψωνίζω με κουπόνια από σουπερ μάρκετ δεν το έχω σκεφτεί / μπορεί να το δοκίμαζα κι αυτό”

Τέλος η **A.** 70 ετών, ήταν η μόνη που δήλωσε ότι:

“όχι δεν προτιμάω τη διανομή κουπονιών”(Ελληνίδα, χήρα, απόφοιτη Επαγγελματικού Λυκείου, Άνεργη)

Σχόλιο [ΔΠ3]: Το ίδιο με παραπάνω. Είναι σημαντικά αυτά τα ερωτήματα για τη συγκεκριμένη εργασία.

Και σε αυτή την ερώτηση σχεδόν στην πλειοψηφία τους οι συνενετευξιαζόμενες έδειξαν την προτίμησή τους στη διανομή κουπονιών. Οι αιτιολογίες ήταν

παρόμοιες με την προτίμηση στην χρηματική βοήθεια, δηλαδή, ότι δεν θα χρειαστεί να μετακινηθούν σε σημείο διανομής και να φορτωθούν τα προϊόντα που διανέμονται και να τα μεταφέρουν σπίτι τους, τα οποία συνήθως είναι ογκώδη και βαριά.

Με τη χρήση των κουπονιών όπως και με τις διατακτικές τις οποίες αναφέρει η μία ωφελούμενη μπορούν όπως λένε να αγοράσουν αυτά που θέλουν και χρειάζονται από συμβεβλημένα καταστήματα πώλησης τροφίμων και ειδών παντοπωλείου. Η μέθοδος αυτή διευκολύνει πάρα πολύ και τους δικαιούχους, οι οποίοι δεν εκτίθενται και δεν φαίνονται ως ωφελούμενοι ενός επισιτιστικού προγράμματος ακραίας φτώχειας διαφυλάττοντας με τον πιο δόκιμο τρόπο την αξιοπρέπεια τους.

Τα κουπόνια/vouchers με τις νέες τεχνολογίες έκδοσης ηλεκτρονικών καρτών μπορούν να ενσωματώνουν μόνο τα άκρως απαραίτητα προσωπικά δεδομένα προστατεύοντας τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα των ωφελούμενων σύμφωνα με τη διεθνή νομοθεσία.

Κάνοντας χρήση ακριβώς αυτών των νέων τεχνολογιών μπορεί να διασφαλιστεί ότι τα κουπόνια/vouchers θα χρησιμοποιούνται μόνο για την προμήθεια τροφίμων και ειδών πρώτης ανάγκης και όχι αλκοολούχων ποτών και ειδών καπνού όπως είθισται να απαγορεύονται ως προϊόντα διανομής σε αυτά τα προγράμματα.

Η μόνη περίπτωση που δεν επιθυμεί χρήση κουπονιών είναι αυτή μιας ηλικιωμένης κυρίας 70 ετών, η οποία πιθανόν να θεωρεί ότι δεν θα μπορεί να τα καταφέρει και να κάνει εύκολα χρήση κουπονιών, τα οποία μπορεί να είναι προηγμένα με τη μορφή ηλεκτρονικών καρτών ή ακόμη και να τα απολέσει λόγω της ηλικίας της.

6.9. Μελλοντικά σχέδια των ωφελουμένων

Μία ερώτηση με απαντήσεις με εντελώς διαφορετικό περιεχόμενο από τις ερωτώμενες. Προφανώς η διαφορετική κατάσταση και τα προβλήματα που βιώνουν δικαιολογούν και τις διαφορετικές απαντήσεις. Μία ομοιότητα σε τρία άτομα ήταν η ευχή για καλή υγεία στο μέλλον.

Από τις δύο αλλοδαπές κυρίες η μία Βουλγαρικής υπηκοότητας εξέφρασε την επιθυμία της για το μέλλον είναι να παραμείνει στην Ελλάδα ενώ η άλλη Ουκρανικής υπηκοότητας παρά το γεγονός ότι θεωρεί την Ελλάδα δεύτερή της πατρίδα, ευχή της είναι η επιστροφή στη χώρα της και ήταν πολύ στεναχωρημένη αφού είχε γιορτάσει μακριά από τους δικούς της τα Χριστούγεννα. Μια μαρτυρία η οποία την εποχή που την πήραμε, δεν προμήνυε και δεν διαφαινόταν κάποιο σημάδι πολέμου που ξεκίνησε στις 24 Φεβρουαρίου.

Κυρία 61 ετών που αναφέρθηκε με θέματα χρήσης ουσιών των παιδιών της δήλωσε παρόλα αυτά αισιόδοξη για το μέλλον;

“δεν είμαι μικρή αλλά είμαι πολύ αισιόδοξη και κατάφερα να ξεπεράσω τα προβλήματα των παιδιών μου, υγεία να έχουμε , όλα τα άλλα γίνονται, να κάνουν πράγματα που μου αρέσουν” και κλείνοντας δήλωσε και πάλι ευχαριστημένη από το πρόγραμμα λέγοντας :

“Τα βασικά που βάζουν είναι προϊόντα είναι τα πιο απαραίτητα”

Κυρία 58 ετών η οποία έχασε τη δουλειά της μετά από 33 χρόνια έκανε προσπάθειες και ευχόταν να βρει μια νέα δουλειά είτε μέσω ΟΑΕΔ είτε μέσω Δήμου ευελπιστώντας ότι στο μέλλον δεν θα επιδεινωθεί το μακροχρόνιο πρόβλημα υγείας της, ένα αυτοάνοσο, ήτοι η νόσος Crown στο έντερο και ότι ήταν ήδη χειρουργημένη στο έντερο.

Η Αλβανικής καταγωγής κυρία 55 ετών, παντρεμένη, δεν έκανε σχέδια για το μέλλον ανέφερε λυπημένα ότι η κόρη της κοιμάται και παίρνει χάπια λόγω κατάθλιψης.

Ελληνίδα κυρία 55 ετών η οποία προτιμά το χρηματικό βοήθημα για να πληρώνει πχ έξοδα όπως η ΔΕΗ, είναι διαζευγμένη, τόνισε ότι είναι μόνη και άρα δεν έχει υποχρεώσεις και τα καταφέρνει να ανταπεξέρχεται στα έξοδά της,

“θα ήθελα στο μέλλον να ξαναπαντρευτώ για να μπορώ να καλύψω τα έξοδά μου (!) γιατί τώρα ούτε για έναν καφέ δεν μπορώ να πάω”

Έτερη Ελληνίδα, άγαμη, 58 ετών ετοιμάζει τα χαρτιά της για να έχει εργασία διότι έτσι δεν έχει ασφάλεια και δεν μπορεί να καλύψει τα θέματα υγείας της.

Η νέα Ελληνίδα 37 ετών, άνεργη, διαζευγμένη με ένα παιδί, θέλει οπωσδήποτε να βρει μια δουλειά, ενώ η νεαρότερη ωφελούμενη 29 ετών, άγαμη,

αυτοαπασχολούμενη λέει ότι δεν κάνει σχέδια και αντιμετωπίζει κάθετι μέρα με τη μέρα.

Τέλος η κυρία Α. 70 ετών, Ελληνίδα, χήρα, απόφοιτη Επαγγελματικού Λυκείου, Άνεργη ανέδειξε κι αυτή ως μείζον προβληματισμό της για το μέλλον το θέμα της υγείας λόγω και της ηλικίας της.

“δεν ξέρω τα σχέδια μου, μια καλή ζωή, λόγω της υγείας μου το μέλλον είναι αβέβαιο-αόριστο”

Από τις απαντήσεις προβάλλονται ως πολύ σημαντικά τα θέματα εύρεσης εργασίας και τα θέματα υγείας, ζητήματα που θα πρέπει να αποτελούν τους πυλώνες της κοινωνικής πολιτικής και των πολιτικών υγείας. Η απαισιόδοξη αντιμετώπιση της ζωής από τη νεαρότερη συνεντευξιζόμενη είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτο.

III. Συμπεράσματα

Σχόλιο [ΔΠ4]: Όλα καλά στα συμπεράσματα αλλά πρέπει να απαντήσεις και ρητά στην υπόθεση εργασίας. Και αυτό δεν το βλέπω. Οπότε κάντο σε παρακαλώ πολύ.

Η Παπαδοπούλου (2012) αναφέρει ότι την 1η Δεκεμβρίου 1988 εφαρμόστηκε στη Γαλλία το Ελάχιστο Εισόδημα Ένταξης (RMI). Ήταν ένα ελάχιστο εισόδημα που ανανεωνόταν κάθε τρεις μήνες και υποχρέωνε τους λήπτες να ενεργοποιηθούν για εύρεση εργασίας στο διάστημα του τριμήνου. Μια κύρια συνέπεια αυτής της θέσπισης ήταν η ανακάλυψη της ύπαρξης νέων πληθυσμών άγνωστων μέχρι εκείνη τη στιγμή στις κοινωνικές υπηρεσίες. Στην Ελλάδα το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης, νυν Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα θεσπίστηκε τον Φεβρουάριο του 2017 με λειτουργία παρόμοια με της Γαλλίας, με ανανέωση κάθε έξι μήνες. Επειδή η εφαρμογή του προγράμματος το ΤΕΒΑ είχε ήδη ξεκινήσει από το 2015, αποφασίστηκε η αλλαγή των “λυστών” ωφελούμενων: οι δικαιούχοι της πλατφόρμας αιτήσεων ΚΕΑ, με κύριο κριτήριο ετήσιο ατομικό εισόδημα 2.400€ σύμφωνα με τη φορολογική δήλωσή τους, να γίνουν αυτόματα και δικαιούχοι ΤΕΒΑ. Σε αυτό το σημείο διαπιστώθηκε ότι οι δικαιούχοι του ΤΕΒΑ με ήδη καθορισμένο προϋπολογισμό θα εκτοξεύονταν τουλάχιστον σε διπλάσιο αριθμό. Έτσι, αποφασίστηκε να δοθεί η επιλογή του ΤΕΒΑ στη αίτηση ΚΕΑ (νυν ΕΕΕ) που θα συμπλήρωναν οι δικαιούχοι.

Στα κυριότερα αποτελέσματα που καταγράφηκαν στον Απολογισμό του Προγράμματος Κοινωνικής Πολιτικής του Δήμου Αθηναίων, όσον αφορά στην καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας η Στρατηγάκη (2021) αναφέρει τις 12 διανομές του προγράμματος ΤΕΒΑ, το διάστημα 2016-2018, στις οποίες προσήλθαν κατά μέσο όρο 12.000 δικαιούχες οικογένειες. Το πρόγραμμα ΤΕΒΑ όπως σημειώνει η τότε Αντιδήμαρχο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Πρόνοιας και Ισότητας είναι το μεγαλύτερο σε εμβέλεια πρόγραμμα που υλοποιείται την περίοδο εκείνη της οικονομικής κρίσης στο Δήμο Αθηναίων στα πλαίσια των δράσεων για την ικανοποίηση ζωτικών αναγκών επιβίωσης όπως η σίτιση και η στέγαση. Κατά την παραπάνω περίοδο επιχειρήθηκε η μετάβαση από τη φιλανθρωπία στην κοινωνική αλληλεγγύη και στη συνέχεια στην εργασιακή ένταξη. Για τους σκοπούς αυτούς δημιουργήθηκε το JobCenter του Δήμου Αθηναίων, το οποίο παρείχε υπηρεσίες επανένταξης των φιλοξενούμενων στα προγράμματα στέγασης του Δήμου αλλά και τα προγράμματα ανάπτυξης κοινωνικής επιχειρηματικότητας της Αναπτυξιακής Εταιρείας του Δήμου.

Όπως αναφέρει ο Δημουλάς (2017) η σταδιακή εφαρμογή του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης περιλαμβάνει τους πυλώνες της εισοδηματικής ενίσχυσης, τη συμπληρωματική πρόσβαση σε κοινωνικά αγαθά προνοιακού χαρακτήρα (εδώ υπάρχει η σύνδεση με το Πρόγραμμα ΤΕΒΑ) και την ενεργοποίηση δικαιούχων με τη συμμετοχή τους σε δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης, απασχόλησης, κοινωφελούς εργασίας απόκτησης εργασιακής εμπειρίας, ένταξης ή επιστροφής στο σχολικό σύστημα, στα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας και εθελοντικής δραστηριότητας. Αναλύοντας την μελλοντική πορεία του ΚΕΑ (νυν ΕΕΕ) το 2017 ο συγγραφέας αναφέρει ότι αν γίνει μεταφορά κοινωνικών πόρων από τους λιγότερο ευάλωτους προς τους ακραία φτωχούς, όπως επιχειρήθηκε από τους Δανειστές και την Παγκόσμια Τράπεζα και των υποστηρικτών της άποψης περί διττού συστήματος κοινωνικής προστασίας που πρέπει να μεταρρυθμιστεί η ελληνική αγορά εργασίας θα οδηγηθεί σε μεγαλύτερη πώλωση και κινητικότητα προς τα κάτω αφού θα παρέχεται στοιχειώδης υπολειμματική κοινωνική προστασία στους πλέον στερημένους και εξαθλιωμένους των οποίων το μέγεθος θα είναι αυξητικό. Αν γίνεται μια αναδιανομή πόρων από το κεφάλαιο προς τη εργασία και με την ταυτόχρονη εξασφάλιση αξιοπρεπούς κατώτατου μισθού και επιδόματος ανεργίας θα ενισχυθεί η κινητικότητα της εργασίας χωρίς την περαιτέρω υποβάθμιση της θέσης αυτών που εργάζονται και είναι ενταγμένοι στο σύστημα της κοινωνικής ασφάλισης και την επίσημη αγορά εργασίας. Στην πρώτη περίπτωση αναφέρει ο Δημουλάς (2017) ότι το ΚΕΑ θα παγιωθεί ως ένα πρόγραμμα υποστήριξης της περαιτέρω ευελικτοποίησης της αγοράς εργασίας και υποβάθμισης των συνθηκών διαβίωσης των εργαζομένων οδηγώντας την εξίσωση προς τα κάτω. Αν όμως ακολουθηθεί η δεύτερη εναλλακτική θα ενισχυθεί η επισφάλεια και η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα θα πλησιάσει περισσότερο σε αυτή της Κεντρικής Ευρώπης.

Σήμερα στην τρίτη κατά σειρά κρίση που αντιμετωπίζει η χώρα, την υγειονομική, η επέκταση των κοινωνικών υπηρεσιών των δήμων αποτελεί σημαντική διέξοδο ως προς την οργάνωση της πρόνοιας στη χώρα (Στρατηγάκη, 2021).

Έκτοτε οι αριθμοί δείχνουν ότι στο σύνολο των ενεργών αιτήσεων ΕΕΕ (Πίνακας 1.) ένα ποσοστό 60,6% έχει ενεργοποιημένη και την επιλογή ΤΕΒΑ στη χώρα μας,

ενδεικτικό του γεγονότος ότι ένα 40% των δικαιούχων ΕΕΕ δεν επιλέγει ΤΕΒΑ για διάφορους λόγους. Τέτοιοι λόγοι που έχουν αναφερθεί στην υπηρεσία είναι “δεν θέλω να περιμένω στην ουρά”, “δώστε τα σε άλλους”, “δεν θέλω να με δουν οι γείτονες” κ.α. Από τις απαντήσεις των ωφελομένων αλλά και τα λεγόμενα των δικαιούχων στα τηλεφωνήματα, αναδεικνύεται το ζήτημα της “αξιοπρέπειας” των ωφελομένων ως μείζον ζήτημα: θεωρούν ότι είναι “άβολο” να λαμβάνουν πακέτα τροφίμων από σημεία διανομής ή ακόμα και την παράδοσή τους κατ’ οίκον, γεγονός που έγινε δύο φορές στο Δήμο Αθηναίων την περίοδο του Πάσχα εν μέσω περιοριστικών μέτρων λόγω της πανδημίας της νόσου COVID.

Αναζητώντας την απάντηση στο ερώτημα αν το πρόγραμμα πετυχαίνει τον στόχο του δηλαδή την καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού με τη διανομή ειδών και κάποιων συνοδευτικών υπηρεσιών φαίνεται να δρα απλά ως ανακουφιστικό μέτρο, όπως παραδέχονται πλέον όσοι ασχολούνται με αυτό, κάτι που διαφαίνεται και από τις απαντήσεις των ωφελομένων για το αν τους διευκόλυνε τη ζωή τους, στην οποία ως επί το πλείστον απήντησαν ότι “κάτι είναι και αυτό”.

Το γεγονός ότι το πρόγραμμα ΤΕΒΑ-FEAD θα συνεχίσει, σημαίνει ότι έχει εδραιωθεί ως κοινωνική πολιτική συνοχής της ΕΕ. Η ερώτηση που προκύπτει είναι αν τα κράτη-μέλη που συμβάλλουν με πολύ μεγάλα ποσά χρηματοδότησης στο FEAD θα συνεχίσουν να το κάνουν. Αν όχι η απουσία χρηματοδότησης θα έχει επιπτώσεις σε οργανισμούς της κοινωνίας των πολιτών (CSO's), οι οποίοι βασίζονται πλήρως ή μερικώς στη χρηματοδότηση του ΤΕΒΑ. Πως μπορεί να αναπληρωθεί το κενό αναρωτιούνται οι συγγραφείς (Greiss et.a al. 2020) και πως η Ευρώπη μπορεί να συνεχίσει να υποστηρίξει τα πιο αδύνατα συστήματα κρατών πρόνοιας και ειδικότερα ποιες λύσεις έχουν τη διάθεση να προσφέρουν τα πλουσιότερα κράτη μέλη.

Τον Μάιο του 2018, η Επιτροπή εξέδωσε την πρότασή της για ένα ΕΚΤ+ (2021-2027), με χρηματοδότηση ύψους 101,2 δισ. ευρώ. Το ΕΚΤ+ θα συγχωνεύσει το ΕΚΤ, το FEAD, το EaSI, την Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων (ΥΕΙ) και το πρόγραμμα για την υγεία. (Kennedy, 2019).

Η Επιτροπή έχει προτείνει ένα απλούστερο και πιο ενοποιημένο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ+) και ένα αναθεωρημένο Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση (ΕΤΠ). Αυτά εντάσσονται στο σύνολο των προτάσεων της Επιτροπής για το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο (ΠΔΠ) 2021-2027 που εγκρίθηκε στις 2 Μαΐου 2018. Οι προτάσεις συζητούνται τώρα από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της ΕΕ.

Οι γραφειοκρατικές διαδικασίες κυρίως όσον αφορά στις προμήθειες και σύναψη δημοσίων συμβάσεων αλλά και οι δυσκολίες διανομής των προϊόντων σε συνδυασμό με την εμφάνιση και της πανδημίας ενέτειναν τις συζητήσεις για την εφαρμογή των *vouchers* στην επόμενη προγραμματική περίοδο 2021-2027 και το νέο ΤΕΒΑ συγχωνευμένο στο ΕΚΤ+ θα υλοποιηθεί σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις χωρίς τις προμήθειες και διανομή ειδών αποφεύγοντας την ίδια την παρουσία των δικαιούχων στα σημεία διανομής. Σε κάθε περίπτωση το συγκεκριμένο πρόγραμμα διαφαίνεται ότι δεν εκπληρώνει τον αρχικό στόχο του σύμφωνα με τα μέχρι στιγμής δεδομένα, γεγονός που χρήζει περαιτέρω πιο αναλυτικής διερεύνησης και ποσοτικά αλλά και ποιοτικά με πανελλήνια εμβέλεια για πιο ασφαλή και έγκυρα συμπεράσματα.

Όπως συνηγορούν και στην πλειοψηφία τους οι απαντήσεις των ωφελούμενων στις ερωτήσεις σχετικά με το χρηματικό βοήθημα και τη χρήση των κουπονιών είναι εμφανής η προτίμηση τους και στο επιπλέον χρηματικό βοήθημα αλλά και στη χρήση κουπονιών. Συνεπώς η απάντηση στην υπόθεση εργασίας είναι ότι το πρόγραμμα ξεκίνησε με σκοπό την αντιμετώπιση της ακραίας φτώχειας με την προμήθεια και διανομή τροφίμων και ειδών πρώτης ανάγκης στους δικαιούχους αλλά κατά την υλοποίησή του οι αδυναμίες και οι δυσκολίες οδηγούν σε ευθυγράμμιση με την προτίμηση των τελευταίων που καταγράφεται και από τους ωφελούμενους. Όσον αφορά στην εφαρμογή του συγκεκριμένου προγράμματος η ερευνήτρια συμπεραίνει και από τη δική της εμπειρία ότι η φύση και το είδος του βοηθήματος ήτοι της απευθείας διανομής προϊόντων δεν είναι τα καταλληλότερα για να μειωθούν τα ποσοστά φτώχειας στη χώρα. Η παροχή υλικής βοήθειας μπορεί να αντικατασταθεί με χρηματικό βοήθημα αλλά ακόμη καλύτερα με κουπόνια/*vouchers* τα οποία με τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα μπορεί να εξασφαλίζουν και τη μη προμήθεια

αλκοολούχων ποτών και ειδών καπνού από τους ωφελούμενους αλλά και την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων αφού κάνουν τη μικρότερη χρήση δεδομένων από τα στοιχεία των ωφελουμένων. Η τεχνολογία αυτή έχει αναπτυχθεί από εταιρείες του εξωτερικού οι οποίες εκπροσωπούνται και στην Ελλάδα.

Η ερευνήτρια είχε την ευκαιρία να παραστεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις Βρυξέλλες σε συνάντηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Δικτύου (European Social Network) τον Φεβρουάριο του 2020 με θέμα συζήτησης την υλοποίηση του Προγράμματος ΤΕΒΑ-FEAD και να παρουσιάσει ακριβώς αυτές τις απόψεις ως Υπεύθυνη υλοποίησης του Προγράμματος για το Δήμο Αθηναίων (με τον ίδιο τίτλο με αυτή την εργασία) και υποστήριξε τα περί χρήσης κουπονιών/vouchers στις διανομές των προϊόντων στην Πρωτεύουσα της χώρας, λίγο πριν την επιβολή περιοριστικών μέτρων λόγω της πανδημίας της νόσου COVID 19. Στην ίδια συνάντηση εταιρεία του χώρου παρουσίασε την τεχνολογία που εφαρμόζει σε ηλεκτρονικές κάρτες, τις οποίες μπορεί να διανείμει ο εκάστοτε φορέας στους δικαιούχους του. Προκειμένου να διαφυλαχθεί η αξιοπρέπεια των ωφελουμένων αλλά και τα ευαίσθητα προσωπικά τους δεδομένα το επιπλέον χρηματικό βοήθημα αλλά και περισσότερο η διανομή κουπονιών/vouchers είναι πιο αποδεκτές λύσεις όπως φαίνεται και από την έρευνα πεδίου της εργασίας αυτής.

Να σημειωθεί ότι λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών και της επιβολής περιοριστικών μέτρων που επιβλήθηκαν σε όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δόθηκε η δυνατότητα της χρήσης κουπονιών/vouchers ώστε να αποφευχθούν οι διανομές προϊόντων από σημεία διανομής δια ζώσης. Στη χώρα μας υιοθετήθηκε καθόλου το μέτρο αυτό από το αρμόδιο Υπουργείο Εργασίας και τη Διαχειριστική Αρχή του προγράμματος το Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού (ΕΙΕΑΔ). Κατά τη διάρκεια των περιόδων καραντίνας αναζητήθηκαν άλλου τύπου διανομές κατ' οίκον, με τη χρήση ταξί, στην περίπτωση της πόλης της Αθήνας.

Αναδεικνύεται πόσο σημαντικές είναι εργασίες όπως αυτή, ώστε να ερωτώνται οι τελικοί δικαιούχοι/ωφελούμενοι - end users/beneficiaries των κοινωνικών αυτών προγραμμάτων είτε στον αρχικό σχεδιασμό είτε κατά τη διάρκεια υλοποίησής τους. Με την σφυγμομέτρηση της γνώμης των δικαιούχων κατά τη διάρκεια της υλοποίησης μπορεί να γίνουν προσαρμογές και αναμορφώσεις των προγραμμάτων ώστε να

καλύπτονται οι πραγματικές ανάγκες των διαβιούντων στην ακραία φτώχεια όπως είναι ο αρχικός στόχος κατά την έναρξη εφαρμογής τους.

Κι ενώ τα κοινωνικά αυτά προγράμματα φαίνεται αυτονόητο να εφαρμόζονται στην καταπολέμηση της φτώχειας χωρίς όμως ιδιαίτερη αποτελεσματικότητα, από την πρόσφατη βιβλιογραφία έρχονται νεότερες προτάσεις. Σύμφωνα με τους συγγραφείς Morris&Tucker (2020), η επιχειρηματικότητα μπορεί να μην είναι πανάκεια αλλά είναι πολλά υποσχόμενη ως εργαλείο στην ευρύτερη εργαλειοθήκη της καταπολέμησης της φτώχειας. Αν δοθεί έμφαση στην αρωγή των απόρων στο να εκπαιδευθούν και να ξεκινήσουν τη δική τους δουλειά-εργασία θα υπάρξει σημαντική πιθανότητα αυτοανάπτυξης, οικονομικής ανάπτυξης αλλά και ανάπτυξης της κοινότητας που είναι τα πραγματικά ζητούμενα.

Στις “Σκέψεις για τον κοινωνικό αποκλεισμό και την ενσωμάτωση σήμερα” αναφέρει η Παπαδοπούλου (2012) ότι με κάποιους οικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες να βρίσκονται στο κόκκινο, όπως αυτός της φτώχειας και της ανεργίας, και κάτω από συνθήκες οξείας κρίσης της οικονομίας, της κοινωνίας και των αξιών της και αμφισβήτησης του πολιτικού μας συστήματος και της εύρυθμης λειτουργίας της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας στις δυτικές κοινωνίες, οι πληθυσμοί σήμερα πλήττονται με πρωτοφανή ένταση τόσο ως προς τη συμμετοχή τους στα κοινωνικά συστήματα και στους θεσμούς όσο και ως προς την εσωτερίκευση ισχυρών κοινωνικών κανόνων που διαπλάθουν κοινωνικούς δεσμούς. Για την αντιμετώπιση των παθογενειών και των προβλημάτων που έχουν προκύψει τώρα ειδικά και την εποχή της πανδημίας, μας βρίσκει σύμφωνους να δημιουργηθούν μηχανισμοί που θα τις κτυπήσουν στη ρίζα τους, παραμένοντας “ο άνθρωπος με την αξιοπρέπεια του” στο επίκεντρο των κοινωνιών μας.

Πηγές – Βιβλιογραφία

Πηγές

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 223/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 2014, για το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους. OJ L 72, 12.3.2014, p. 1–41

Κοινωνική πολιτική και πολιτική απασχόλησης.

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/section/191/%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%B1%CF%80%CE%B1%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82>

ΟΔΗΓΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ “ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ–ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ”
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Επισιτιστικής ή/και Βασικής Υλικής Συνδρομής,
Έκδοση 6η–19.1.2021. ΕΘΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ ΤΟΥ Ε.Π. ΕΒΥΣ
του ΤΕΒΑ, Αθήνα, Ιανουάριος, 2021.

European Commission(2010). Combating poverty and social exclusion. A statistical portrait of the European Union 2010, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

United Nations, 1995. Chapter 2: Eradication of Poverty Copenhagen Declaration on Social Development, The World Summit for Social Development, 6-12 March 1995, Copenhagen, Denmark. New York.

<https://www.un.org/development/desa/dspd/world-summit-for-social-development-1995/wssd-1995-agreements/pawssd-chapter-2.html>

Απογραφή πληθυσμού κατοικιών 2011 - ELSTAT

<https://www.statistics.gr/2011-census-pop-hous>

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αρβανίτη, Χ. (2019). Η διαχείριση των δομών παροχής βασικών αγαθών στο συνολικότερο πλαίσιο στρατηγικής και άσκησης κοινωνικής πολιτικής στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης Α΄ βαθμού: Η περιπτώσιακή μελέτη των Ο.Τ.Α. της περιφερειακής ενότητας Πρέβεζας. *Μεταπτυχιακή εργασία. Πρέβεζα. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Σχολή Οικονομικών και Διοικητικών Επιστημών. Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής*, Πρέβεζα, Ιούνιος 2019.
- Δημουλάς Κ. (2017). Η Εφαρμογή του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης στην Ελλάδα. *Κοινωνική Πολιτική*, 7, 7–24. <https://doi.org/10.12681/sp.14166>
- Παπαδοπούλου, Δ. (2012). *Κοινωνιολογία του Αποκλεισμού στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης*. Αθήνα, Εκδόσεις Τόπος.
- Παπαθεοδώρου, Χ. (2018). Μετρώντας την οικονομική ανισότητα και φτώχεια. Στο Σακελλαρόπουλος Θ., Οικονόμου Χ. Σκαμνάκης Χ., Αγγελάκη Μ. (επιμ.), *Κοινωνική Πολιτική*. Αθήνα, Εκδόσεις Διόνικος.
- Παπαθεοδώρου, Χ. (2020). Οικονομική ανισότητα και φτώχεια. Στο Παπαθεοδώρου, Χ. Και Σακελλαρόπουλος Θ. (επιμ.), *Τα Οικονομικά της Κοινωνικής Πολιτικής*. Αθήνα, Εκδόσεις Διόνικος.
- Πετμεζίδου, Μ. (2004). Η Παγκόσμια και Ευρωπαϊκή Διάσταση. 2. Ο Διάλογος για την Παγκόσμια Φτώχεια στο «Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός» Πετμεζίδου Μ., Παπαθεοδώρου Χ. (επιμ.), Εξάντας, Αθήνα, 2004.
- Σκαμνάκης, Χ. & Χάρδας, Α. (2017). Κοινωνική πολιτική στο τοπικό επίπεδο, η υποκλιμάκωση της κοινωνικής προστασίας τα χρόνια της κρίσης. *Κοινωνική Πολιτική*, 7, 25-42. doi:<https://doi.org/10.12681/sp.14167>
- Σπυροπούλου, Σ. (2016). Η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική στα χρόνια της κρίσης. Ιστορικές και θεσμικές διαστάσεις στην Τοπική Αυτοδιοίκηση : Οι περιπτώσεις των Δήμων Ιλίου και Κηφισιάς. *Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Τμήμα Πολιτικής επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων*, Κόρινθος, Οκτώβριος 2016.
<https://amitos.library.uop.gr/xmlui/handle/123456789/3050>

- Στρατηγάκη Μ. (2021). Ολοκληρωμένες υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας στον Δήμο Αθηναίων. *Κοινωνική Πολιτική*, 15, 92–106.
<https://doi.org/10.12681/sp.29093>
- Τραγάκη, Α. Μπάγκαβος Χ., & Ντούνας Δ., (2015). Περί Δημογραφίας και Πληθυσμιακών Εξελίξεων, <http://e-book.ddounas.com/joomla>, ΣΕΑΒ, Αθήνα, 2015.
- Τσιπούρη, Α. (2015). Η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική, στο “Ευρωπαϊκή Οικονομική Ενοποίηση Μεταξύ Σφύρας και Άκμονος”. Ηλεκτρονικός εκδότης: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών.<http://ebooks.epublishing.ekt.gr/>

Ξενόγλωσση

- Aisa, R., Larramona G., Pueyo F., (2019). Poverty in Europe by gender: The role of education and labour status. *Economic Analysis and Policy* 63, 24–34.
- Bird, E.J. (1999). Politics, altruism, and the definition of poverty, *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 1:3, 269-291,
<https://doi.org/10.1080/13876989908412628>
- Caraher, M., (2015). The European union food distribution programme for the most deprived persons of the community, 1987-2013: From agricultural policy to social inclusion policy? *HealthPolicy*, 119(7), 932-940.
 doi: 10.1016/j.healthpol.2015.05.001
- Chossudovsky, M. (2004). Η Παγκόσμια και Ευρωπαϊκή Διάσταση. 1. Η Παγκόσμια Φτώχεια στα Τέλη του 20ού Αιώνα. Στο Μ. Πετμεζίδου, Χ. Παπαθεοδώρου (επιμ.) *Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός*, Αθήνα, Εκδόσεις Εξάντας.
- Greiss, J., Cantillon B., & Penne T., (2020). The Fund for European Aid to the Most Deprived: A Trojan horse dilemma? *Soc Policy Adm.* 1–15.
- Kennedy, A. (2019). Καταπολέμηση της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων, Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση.
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/section/191/%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE>

%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-
%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE
%B7-
%CE%B1%CF%80%CE%B1%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%
B7%CF%83%CE%B7%CF%82

Kennedy A., Schulz S., & Szrejna M., (2020). Θεματολογικά δελτία για την
Ευρωπαϊκή Ένωση – 2005 www.europarl.europa.eu/factsheets/el

Levitas, R. (2004). Η Παγκόσμια και Ευρωπαϊκή Διάσταση. 6. Τί είναι κοινωνικός
αποκλεισμός. Στο Μ. Πετμεζίδου, Χ. Παπαθεοδώρου (επιμ.) *Φτώχεια και
Κοινωνικός Αποκλεισμός*, Αθήνα, Εκδόσεις Εξάντας.

Morris, M.H. & Tucker P. (2020). Poverty and Entrepreneurship in Developed
Economies: Re-Assessing the Roles of Policy and Community Action,
Journal of Poverty, <https://doi.org/10.1080/10875549.2020.1747587>

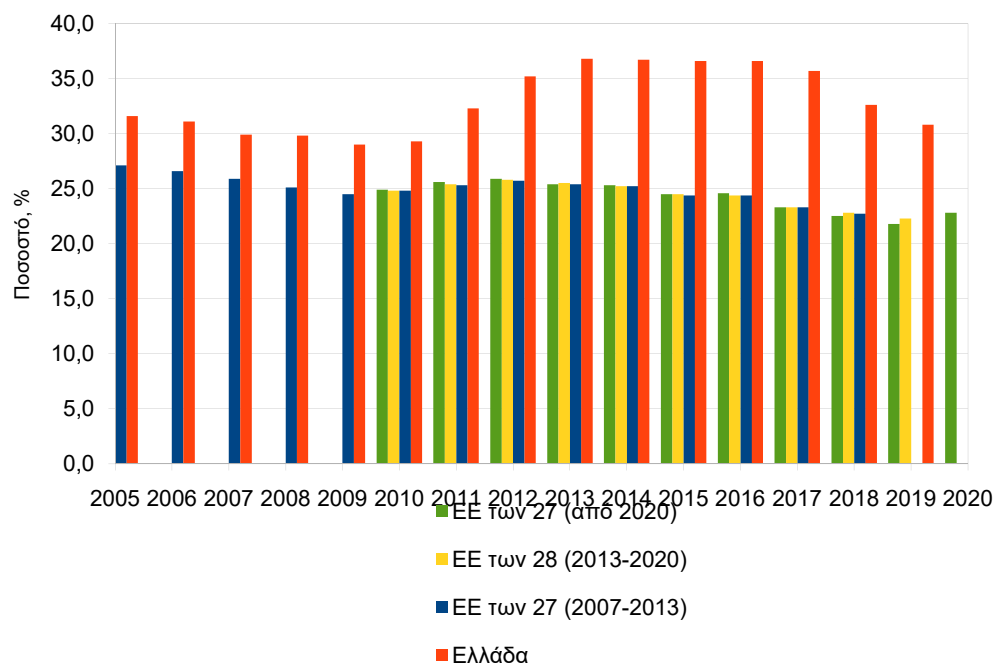
Mason J. (2011). Η Διεξαγωγή της Ποιοτικής έρευνας, Αθήνα, Εκδόσεις Πεδίο.

O'Boyle, E.J. (1999). Toward an Improved Definition of Poverty, *Review of Social
Economy*, 57:3, 281-301, <https://doi.org/10.1080/00346769900000003>

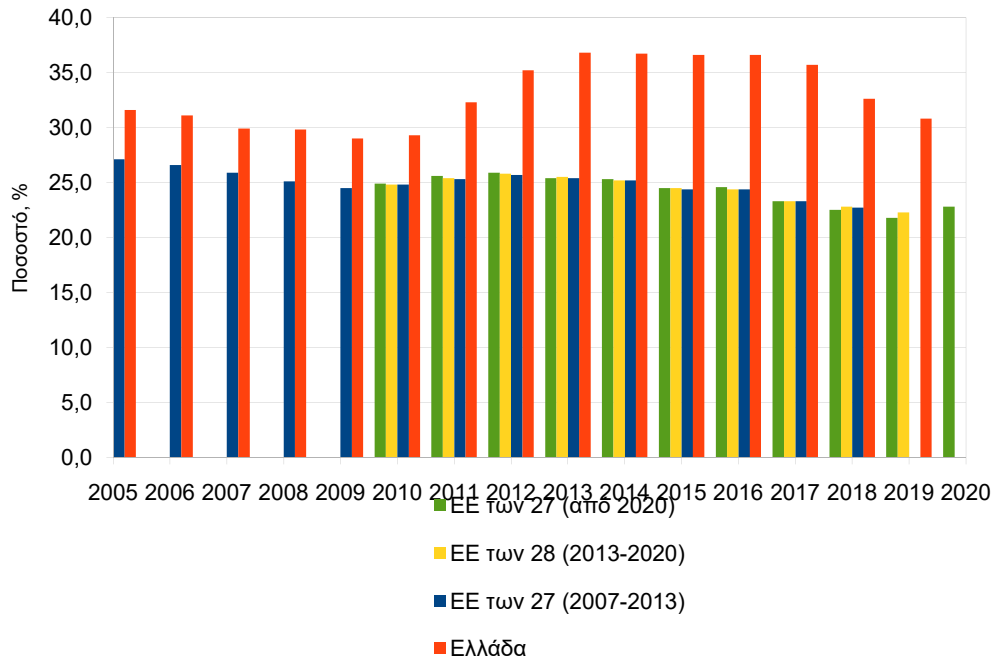
Redmond, G. (2008). Child poverty and child rights: Edging towards a definition,
Journal of Children and Poverty, 14:1, 63-
82. <https://doi.org/10.1080/10796120701871298>

Suchard, H.T. (1984). Poverty measures and definitions. *Development Southern
Africa*, 1:3-4, 410-425, <https://doi.org/10.1080/03768358408439100>

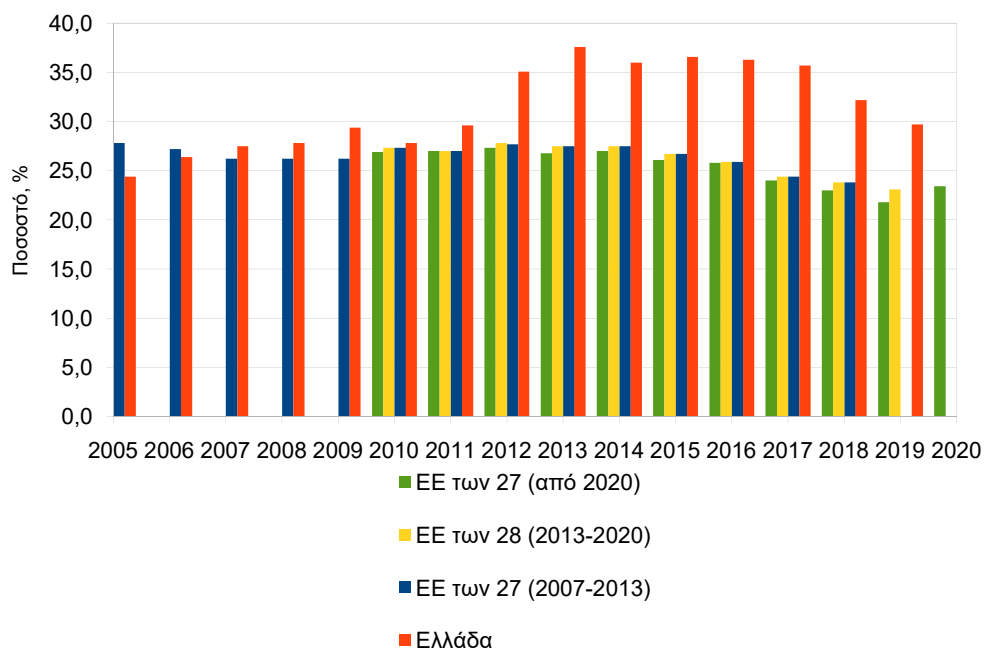
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι.

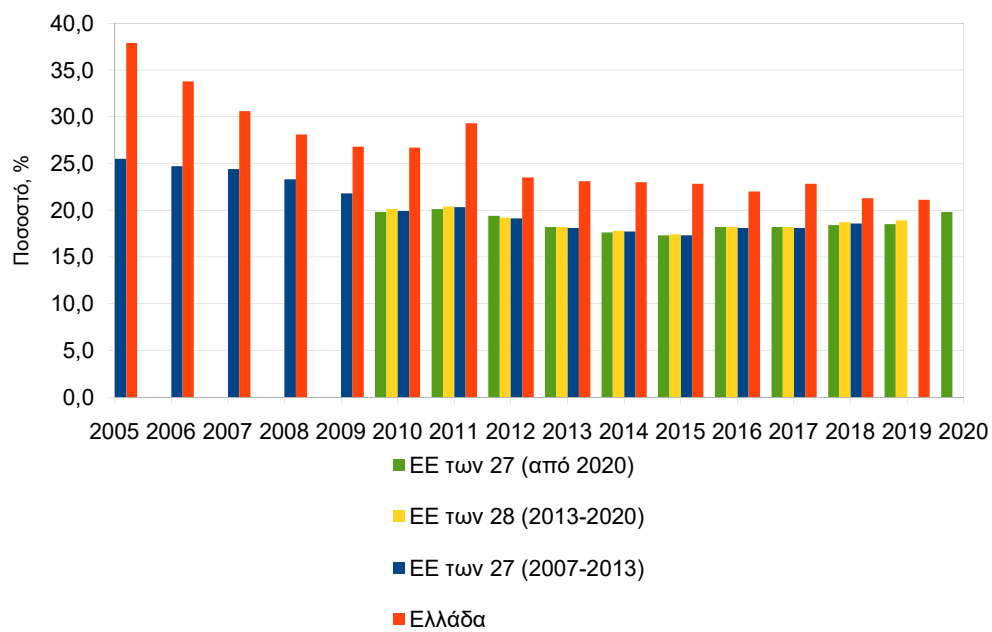
Διάγραμμα 1. Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας, % 2005-2020. Πηγή: Eurostat(onlinecode:ILC_PEPS01) (Πρόσβαση 10-04-2022-Τελευταία ενημέρωση 25-03-2022)

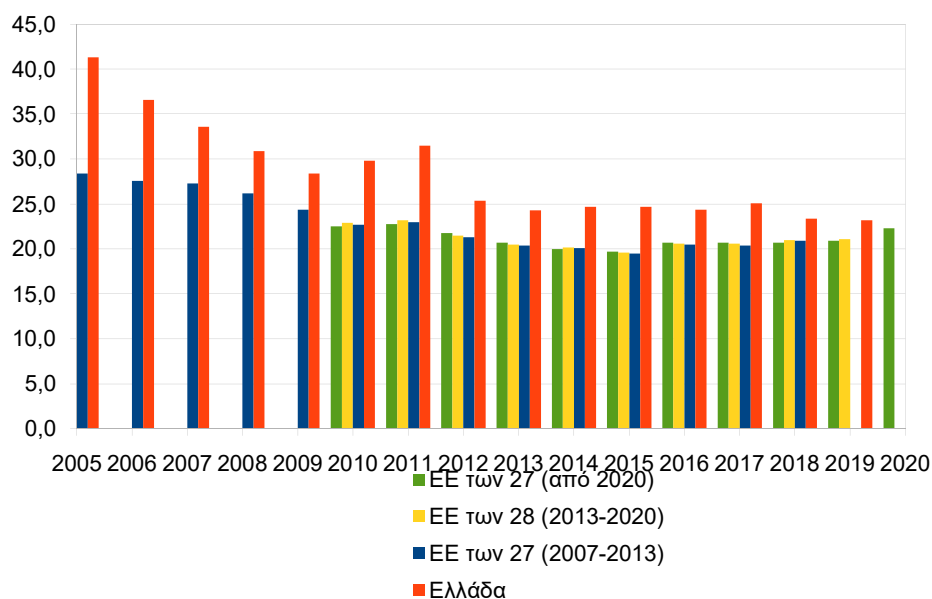
Διάγραμμα 2. Γυναίκες σε κίνδυνο φτώχειας, % 2005-2020. Πηγή: Eurostat(online data code: ILC_PEPS01) (Πρόσβαση 10-04-2022-Τελευταία ενημέρωση 25-03-2022)

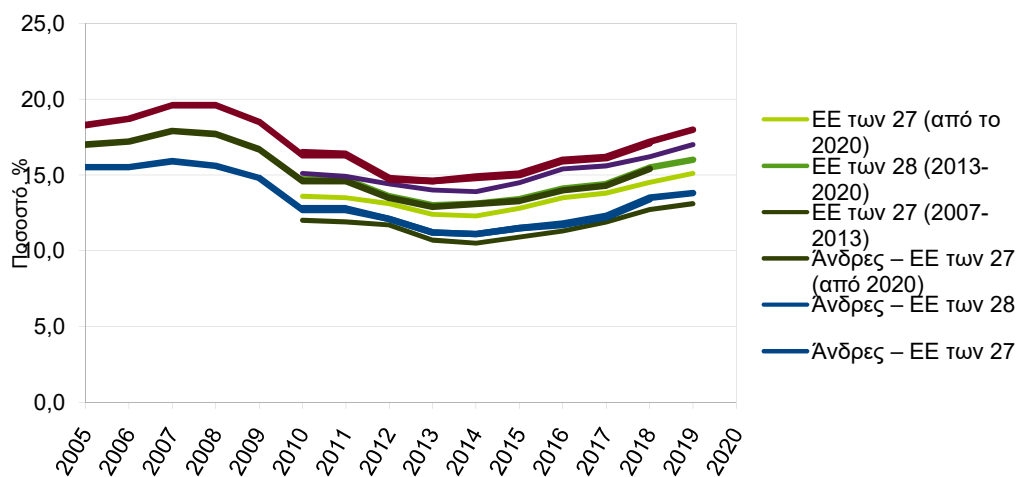
Διάγραμμα 3. Παιδιά σε κίνδυνο φτώχειας,% 2005-2020. Πηγή: Eurostat(onlinecode:ILC_PEPS01)
(Πρόσβαση 10-04-2022-Τελευταία ενημέρωση 25-03-2022)

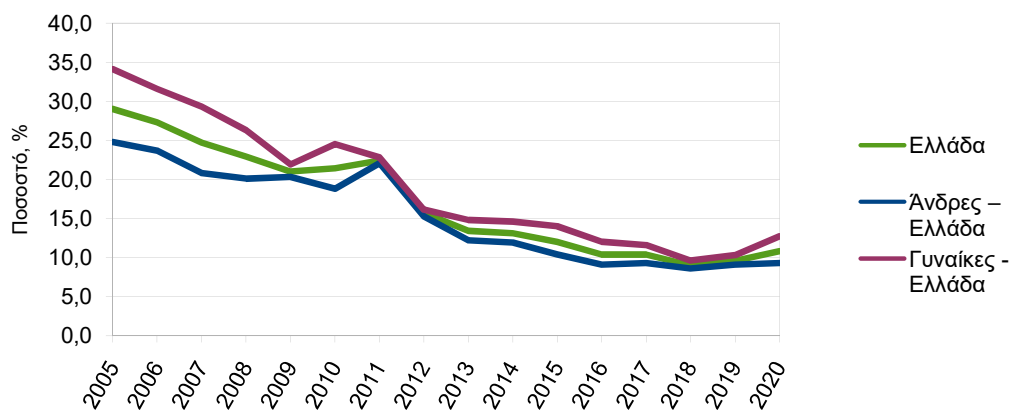
Διάγραμμα 4. Ηλικιωμένοι σε κίνδυνο φτώχειας,% 2005-2020. Πηγή: Eurostat(onlinecode:ILC_PEPS01)(Πρόσβαση 10-04-2022-Τελευταία ενημέρωση 25-03-2022)

Διάγραμμα 5. Ηλικιωμένες γυναίκες σε κίνδυνο φτώχειας,% 2005-2020. Πηγή: Eurostat (online data code:ILC_PEPS01) (Πρόσβαση 10-04-2022-Τελευταία ενημέρωση 25-03-2022)

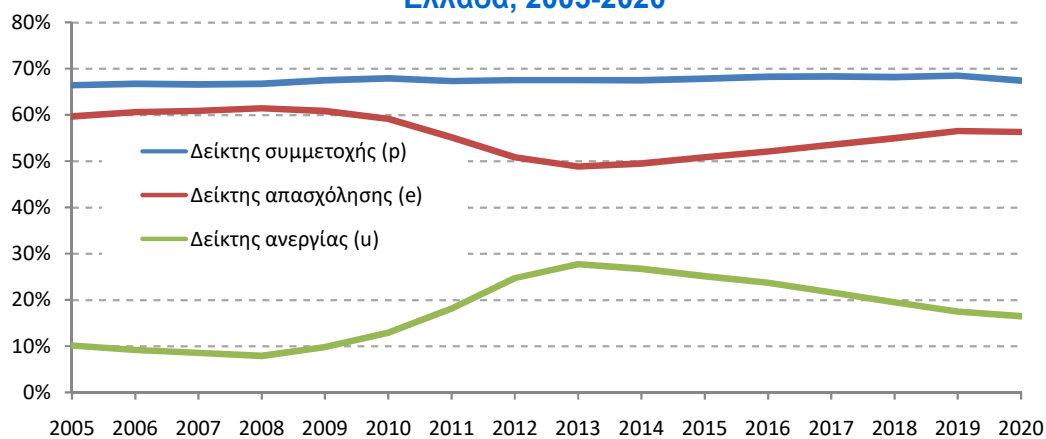

Διάγραμμα 6. Συνταξιούχοι σε κίνδυνο φτώχειας ΕΕ,% 2005-2020. Πηγή: Eurostat(online data code:[ilc_pns6])(Πρόσβαση 10-04-2022-Τελευταία ενημέρωση 25-03-2022)

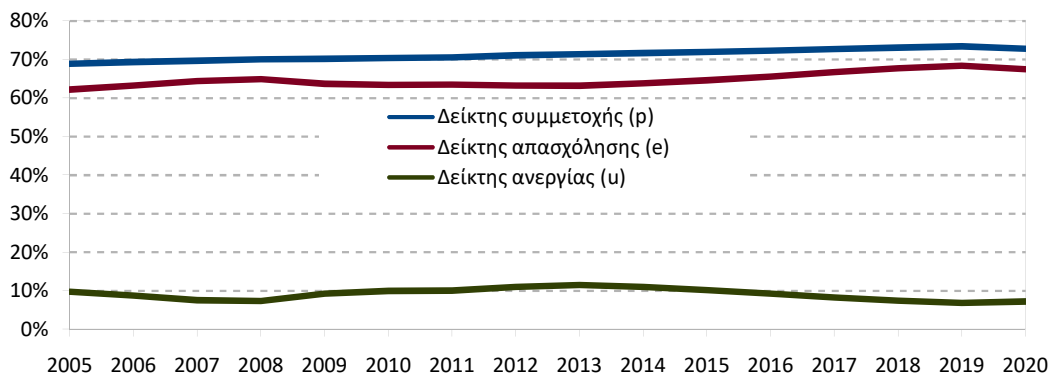
Διάγραμμα 7. Συνταξιούχοι σε κίνδυνο φτώχειας Ελλάδα, % 2005-2019. Πηγή: Eurostat (online data code:[ilc_pns6])(Πρόσβαση 10-04-2022-Τελευταία ενημέρωση 25-03-2022)

Ελλάδα, 2005-2020

Διάγραμμα 8. Δείκτες συμμετοχής, απασχόλησης, ανεργίας - Ελλάδα, % 2005-2020. Πηγή: Eurostat (online data code:[lfsa_pgacws])(Πρόσβαση 10-4-2022-Τελευταία ενημέρωση 17-3-2022)

Ευρώπη των 27 (από 2020), 2005-2020

Διάγραμμα 9. Δείκτες συμμετοχής, απασχόλησης, ανεργίας - ΕΕ, % 2005-2019. Πηγή: Eurostat (online data code:[lfsa_pgacws])(Πρόσβαση 10-4-2022-Τελευταία ενημέρωση 17-3-2022)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΠΡΟΣΕΡΧΟΜΕΝΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΑΝΟΜΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΕΒΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Η έρευνα διεξάγεται τα πλαίσια της εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Παντείου Πανεπιστημίου «Ανάλυση και Εφαρμογή Κοινωνικής Πολιτικής» με σκοπό τη διερεύνηση αν και πόσο το πρόγραμμα ΤΕΒΑ είναι ο καταλληλότερος τρόπος αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΦΥΛΟ	ΑΡΡΕΝ 1	ΘΗΛΥ 2				
	☐	☐				
ΗΛΙΚΙΑ(σε έτη)	έως ≤24	25-35	36-45	≥άνω 46		
	☐	☐	☐	☐		
ΧΩΡΑ ΓΕΝΝΗΣΗΣ	ΕΛΛΑΔΑ	ΑΛΛΗ ΧΩΡΑ		ΑΛΛΗ ΧΩΡΑ ΕΚΤΟΣ		
	☐	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ		ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ		
		☐		☐		
ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΛΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΗΣ		ΑΛΛΗΣ ΧΩΡΑΣ ΕΚΤΟΣ		
	☐	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ		ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ		
		☐		☐		
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	Έγγαμος/Σύμφωνο Συμβίωσης	Άγαμος	Διαζευγμένος/-η	Χήρος/ -α		
	☐	☐	☐	☐		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (που έχει ολοκληρωθεί)	Καμία βαθμίδα / Τάξη Δημοτικού	Υποχρεωτικ ή	Λύκειο	Ανώτερη	Ανώτατη	Μεταπτυχιακά
	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	Δημόσιος υπάλληλος	Ιδιωτικός υπάλληλος	Αυτο- απασχολούμενος	Άνεργος	Συνταξιούχος	
	☐	☐	☐	☐	☐	
	Μαθητής/Σπουδαστ ής/Φοιτητής	Στρατιώτης	Νοικοκυρά	Με αναπηρία	Άλλο	
	☐	☐	☐	☐	☐	

- α)** Πως μάθατε για το πρόγραμμα ΤΕΒΑ;
- β)** Είχατε ενδοιασμούς όσον αφορά στη συμμετοχή σας;
- γ)** Άλλαξε κάτι στη ζωή σας λόγω της συμμετοχής σας, σας διευκόλυνε με κάποιο τρόπο;
- δ)** Είστε ευχαριστημένοι από τον τρόπο που υλοποιείται;
- ε)** Ποια προβλήματα βιώνετε;
- στ)** Προτιμάτε ως τύπο βοήθηματος σε είδος ή σε χρήματα; Γιατί;
- ζ)** Θα προτιμούσατε τη διανομή κουπονιών/vouchers αντί προϊόντων;
- η)** Ποια είναι τα σχέδια σας για το μέλλον;